

SUDETŠTÍ NĚMCI JAKO OBERLANDRÁTI V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

ZDEŇKA KOKOŠKOVÁ – MONIKA SEDLÁKOVÁ

Předkládaná studie vznikla v rámci projektu Nacistická okupační správa v Protektorátu Čechy a Morava a její představitelé, který je řešen v Národním archivu od roku 2013. Jeho prvním výstupem je publikace s názvem Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé, která obsahuje lexikon s biogramy 53 vedoucích úředníků, edici základních dokumentů k organizačnímu a personálnímu vývoji oberlandrátů a odbornou studii k této problematice.¹

Mezi vedoucími uvedených úřadů se vyskytují také tři osoby pocházející z meziválečného Československa.

Úvodem tohoto příspěvku je stručně přiblížena problematika kariérního růstu protektorátních oberlandrátů v širším kontextu. Následně jsou představeni všichni tři úředníci: jejich činnost před vstupem do říšské správy, zapojení v okupační správě protektorátu, ale i poválečná kariéra ve státní službě Německé spolkové republiky.

1. Nacističtí úředníci v okupační správě protektorátu

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byla ustanovena vojenská správa, jejíž civilní složka tvořená říšskými úředníky působila na tomto území po celý první měsíc okupace.² Činnost civilní správy při armádní skupině 3 fakticky v Praze řídil šéf štábu gen. Blaskowitz Friedrich Bachmann a při armádní skupině 5 v Brně šéf štábu gen. Liszta, budoucí státní podtajemník říšského protektora Kurt von Burgsdorff.³ Jim byli podřízeni šéfové civilní správy při sedmi velitelstvích armádních

1 Kokošková, Zdeňka – Pažout, Jaroslav – Sedláková, Monika: Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé. Praha 2019.

2 Blíže k období vojenské správy např. Tvarůžek, Břetislav: Okupace Čech a Moravy a vojenská správa (15. březen až 15. duben 1939). In: Historie a vojenství, roč. 41, č. 3/1992, s. 30–65. Edičně Biman, Stanislav – Vrbata, Jaroslav: „Protektorát Čechy a Morava“ v období vojenské správy. Dokumenty z činnosti civilně správních orgánů říšskoněmecké armády ve dnech (13.) 15. března–15. dubna 1939. In: Odboj a revoluce, zprávy 7, č. 2/1969, s. 156–241; č. 3/1969, s. 172–229.

3 V čele však stáli významní straničtí představitelé: v Čechách sudetský župní vedoucí NSDAP

sborů. Ti koordinovali činnost úředníků na konstituující se nejnižší úrovni okupační správy označovaných později jako oberlandráti.⁴ O jmenování jednotlivých osob na příslušné služební místo v protektorátu i o jejich dalším kariérním postupu rozhodovalo Říšské ministerstvo vnitra.

Po skončení vojenské správy, od 15. dubna 1939, podléhaly OLR přímo říšskému protektorovi a od 20. srpna 1943 německému státnímu ministrovi pro Čechy a Moravu.

Hlavním úkolem těchto úřadů se stala kontrola správy v určeném obvodu a dozor nad rozhodnutími vydanými autonomními okresními úřady i nad jejich komunikací se zemskými úřady. Ve vztahu k německému obyvatelstvu pak plnily roli prvoinstančních správních orgánů. Tyto povinnosti se až do správní reformy prakticky nezměnily, nicméně agenda rychle přibývala a úřady se rozrůstaly. Z původně 35 obvodů OLR v protektorátu se do podzimu 1940 snížil počet na deset v Čechách a pět na Moravě.

V rámci Heydrichovy reformy protektorátní správy byla 23. května 1942 zavedena správa z příkazu Říše (Reichsauftragsverwaltung, RAV), která se oberlandráťů významně dotkla. Jejich veškerá přímá působnost ve veřejné správě byla přenesena na české úřady a zároveň byla zrušena jejich kompetence v první instanci pro záležitosti německých státních příslušníků. Současně došlo i k úpravě obvodů a sídel úřadů a k velké redukci jejich zaměstnanců. Protektorát se nadále dělil na obvody sedmi OLR se sídly v Praze, Hradci Králové, Plzni, Českých Budějovicích, Brně, Moravské Ostravě a Jihlavě. Vedoucí úřadů byli nově označováni jako inspektoři říšského protektora a zůstala jim řídicí a inspekční činnost ve vztahu k některým služebnám okupační správy a k původně českým úřadům.⁵ Ani po zřízení Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu v srpnu 1943 se náplň jejich práce nezměnila. Až do konce války však zasahovali oberlandráti jako inspektoři německého státního ministra prakticky do všech oblastí veřejného a hospodářského života ve svěřeném obvodu vyjma policejních záležitostí.

Cesta k úřednické kariéře

Na území protektorátu se od 15. března 1939 do 8. května 1945 postupně vystřídal 53 úředníků se služební hodností oberlandrát. Národnostní původ budoucích oberlandrátů plynul z říšského zákona o úřednících z ledna 1937 – jedna

Konrad Henlein a na Moravě vídeňský župní vedoucí NSDAP Josef Bürckel.

4 Stejným termínem (německy *der Oberlandrat*) se označoval úřad i osoba, která stála v jeho čele. Do češtiny byl za okupace překládán jako vrchní zemský rada. V textu však bude používán pro označení úředníka výhradně termín oberlandrát a pro označení úřadu či jeho obvodu zkratka OLR.

5 Podrobněji k Heydrichově správní reformě s ohledem na oberlandráty Kokošková, Zdeňka – Pažout, Jaroslav – Sedláková, Monika: *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. Praha 2019, s. 30–36.

lo se o říšskoněmecké občany s prověřeným rasovým původem, kteří pocházeli ze všech částí Německé říše od Východního Pruska po Porýní, později i z anektovaného Rakouska a připojeného československého pohraničí.

Jeich sociální původ byl poměrně pestrý. Nicméně otcové téměř poloviny z nich pracovali ve státní službě, další pak pocházeli např. z podnikatelského prostředí, z rodiny duchovního, z advokátské rodiny nebo měli pedagogické zázemí.

Všichni vyšší úředníci vnitřní a všeobecné správy, mezi něž patřili také oberlandráti, povinně absolvovali vysokoškolské studium. Studovali zpravidla právo spojené se státovedou na právnických fakultách různých univerzit po celém tehdejší Německu. Po následné, zhruba tříleté, přípravné službě v justici byli přijímáni na několikaměsíční zaškolení do státní služby ve vnitřní správě jednotlivých německých zemí, případně i přímo v rámci Říšského ministerstva vnitra. Na závěr skládali jednotně řízené velké státní zkoušky, po jejichž absolvování byli zájemci přijímáni do služebního poměru ve státní správě. Většina oberlandrátů dokončovala svá vysokoškolská studia záhy po první světové válce, polovina z nich pak nastoupila do úřadů po převzetí moci Adolfem Hitlerem.

Říšští úředníci museli být sice povinně členy NSDAP, její složky nebo příčleněného svazu, až od 28. února 1939,⁶ avšak toto členství bylo již od roku 1933 předpokladem pro rychlejší kariérní postup. Rovněž úředníci, kteří byli služebně přikázáni do protektorátu na místa oberlandrátů, vlastnili stranický průkaz a často byli zároveň členy několika dalších nacistických organizací. První z nich vstupovali do strany již na počátku 30. let 20. století. Během jara 1933 probíhal po celém Německu masový vstup do NSDAP, a to zejména ze strany kariéry chtivých úředníků a zaměstnanců, jenž musel být vedením strany před 1. květnem ukončen. Z budoucích oberlandrátů se dotkla tato akce téměř poloviny. Někteří z nich projeví dokonce zájem o příslušnost v paramilitárních jednotkách SA nebo SS.

Mnozí úředníci patřili také mezi členy stavovské organizace Národně socialistický svaz právníků (Nationalsozialistischer Rechtswahrerbund).⁷ Členství v něm nebylo pro právníky povinné, nicméně nezapojení se upozorňovalo na jejich nedostatečné nacionálně socialistické smýšlení. Necelá polovina osob uváděla také příslušnost k Říšskému svazu německých úředníků (Reichsbund der deutschen Beamten) sdružujícímu státní úředníky.

Práce v protektorátní správě a další činnost za války

Všichni úředníci přeloženi po okupaci do protektorátu na místa oberlandrátů měli říšskoněmecké občanství. Patřili často do profesně nejproduktivnější vě-

6 Blíže viz Mommsen, Hans: *Beamtentum im Dritten Reich. Mit ausgewählten Quellen zur nationalsozialistischen Beamtenpolitik*. Stuttgart 1966, s. 91–123.

7 Později Bund Nationalsozialistischer Juristen.

kové kategorie 31 až 40 let. Většinou se zdrželi jen po dobu nezbytně nutnou, tedy do skončení vojenské správy, během níž došlo k vytvoření pevné sítě 20 správních úřadů.⁸ Je však třeba zdůraznit, že z 53 oberlandrátů, kteří se v protektorátu vystřídali, přišla na jeho území naprostá většina již do léta 1939. Několik jednotlivců pracovalo zpočátku na nižších postech uvedených úřadů, někteří působili jako referenti v úřadu říšského protektora v Praze nebo v jeho brněnské služebně. Výjimku tvořili pouze všichni tři Němci pocházející z meziválečného Československa – Hanns Blaschek, Friedrich Rempik a Gustav Jonak – ti přišli do úřadů OLR z různých důvodů později.

Několik oberlandrátů záhy dostihl začátek války a odešli z protektorátu do správy okupovaného Polska, jiní odjeli na jaře 1940 pomáhat s výstavbou okupační správy do obsazované Belgie a Francie. V pozdějších letech byly mladší ročníky povolávány přímo na frontu, což souviselo s nařízeným zeštíhlováním úřadů. K největší redukci úředníků došlo v důsledku rušení osmi obvodů OLR v rámci Heydrichovy správní reformy.⁹

Poválečné osudy

Z 53 bývalých oberlandrátů zemřelo z různých důvodů 13 do jara 1945.¹⁰ Další dva zahynuli v roce 1947 jako váleční zajatci, dva byli odvezeni na podzim 1945 sovětskou NKVD a nikdy se nevrátili. Ve dvou případech končí stopy na konci války.

Zbývá tedy 34 osob, u nichž je možné sledovat jejich další životní osudy. Šest z nich vydali spojenci do Československa z internace v americké okupační zóně Německa. Ti byli následně postaveni před mimořádné lidové soudy.¹¹ Těchto 24 soudů zřizovaných po válce v českých zemích na úrovni krajů tvořilo součást retribučního soudnictví, které postihovalo zločiny spáchané za války na našem území.¹² V první etapě retribuční ukončené 4. května 1947 došlo k odsouzení tří bý-

8 Srov. návrh říšského protektora K. von Neuratha na snížení počtu oberlandrátů v protektorátu v souvislosti s plánovaným ukončením činnosti správních šéfů ze 17. 4. 1939. Národní archiv (NA), fond Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP), sign. I A, kart. 15.

9 Blíže viz Kokošková Z. – Pažout J. – Sedláková M.: Úřady oberlandrátů v systému okupační správy, s. 45–47.

10 Z nich 11 zemřelo v přímém důsledku války.

11 Jednalo se o všechny úředníky, kteří zůstali v protektorátu až do května 1945: H. Blaschka, E. Eckoldta, G. Jonaka, G. Krohmera, F. Rempika, vyjma H. von Wattera a W. Kloeho, po nichž se několik let marně pátralo. K uvedeným osobám lze přiřadit i H. Naudého, jenž byl na počátku okupace oberlandrátem v obvodě Brno-venkov, ale záhy se stal vedoucím moravské služebny ÚŘP a od roku 1941 působil jako viceprezident Zemského úřadu v Praze.

12 Blíže k retribučnímu soudnictví např. Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948). Šenov u Ostravy 1998.

valých oberlandrátů. Po komunistickém převratu byla činnost retribučního soudnictví obnovena 2. dubna 1948. Mimořádné lidové soudy přezkoumávaly mimo jiné dřívější rozsudky a zpřísnily je i sledovaným osobám. Svůj trest si v listopadu 1951 řádně odpykal pouze G. Krohmer, zbývajících pět osob bylo na základě prezidentských amnestií propuštěno s prominutím zbytku trestu v období od června do října 1955.

Činnost oberlandrátů, kteří pocházeli z území předválečného Německa a nebyli souzeni v některé z okupovaných zemí, byla posuzována denacifikačními rozhodčími komorami.¹³ Obvykle byli zařazeni do 4. kategorie „Mitläufer“, což jim umožnilo poměrně brzký návrat do státní služby. Dva z oberlandrátů patřili dokonce do 5. (nejnižší) kategorie „Entlastete“ a byli tak zcela zproštěni viny.

Janý údaj o další služební kariéře 34 bývalých oberlandrátů je znám téměř ve třech čtvrtinách případů. Pouze tři zůstali po zbytek života v soukromé sféře a nevrátili se do státní služby. Řada z nich pracovala od počátku 50. let dokonce v ústředních úřadech SRN, případně v úřadech jednotlivých spolkových zemí. Mnozí působili ve státní službě až do 60. let 20. století a v penzi se dožili vysokého věku.

2. Kariéry sudetských Němců

Z meziválečného Československa pocházeli, jak již bylo zmíněno, tři oberlandráti – *Hanns Blaschek*, *Friedrich Remplik* a *Gustav Jonak*. Jejich životy a pracovní kariéry se v mnohém lišily, všechny tak stojí za pozornost.

Čertův švagr

Hanns Blaschek se narodil 24. června 1907 ve velmi dobře situované německé katolické rodině ústředního ředitele Mostecké uhelné společnosti Karla Blaschka.¹⁴ Dětství i mládí prožíval se třemi sestrami¹⁵ v rodinné vile v Mostě. Jeho život probíhal do ukončení tamního německého humanitního gymnázia v červnu 1926 poměrně bezstarostně.¹⁶ Na podzim byl přijat na Právnickou fakultu Němec-

13 Denacifikační a demilitarizační zákon byl vydán 5. března 1946 ve Stuttgartu. Na jeho základě byly v americké, britské a francouzské okupační zóně Německa zřizovány rozhodčí komory, které řadily posuzované osoby do pěti kategorií dle výše jejich provinění. V sovětské okupační zóně probíhala denacifikace přísněji a souvisela s komunistickou přestavbou obsazené části Německa.

14 Zatímco otec pocházel z rodiny vysokého c. k. státního úředníka, matka Anna-Luise, roz. Fitzová, byla dcerou ředitele důlní společnosti v Mostě. Státní oblastní archiv v Litoměřicích (SOA Litoměřice), fond Sběrka matrik Severočeského kraje, inv. č. 10913, Matrika narozených 1903–1908 Most, Zahražany, fol. 357.

15 Nejmladší Karola se na jaře roku 1940 stala druhou manželkou státního tajemníka u říšského protektora K. H. Franka.

16 Často se scházel s vrstevníky z liberálního prostřední i z židovských kruhů. Dokonce udržo-

ké univerzity v Praze, kterou studoval, ale také ukončil s nepříliš dobrými výsledky na jaře 1931.¹⁷ Zde také obhájil 26. června 1933 titul doktora práv¹⁸ a od začátku října začal vykonávat koncipientskou praxi postupně v několika mosteckých advokátních kancelářích.

Rok 1933 znamenal vítězství nacismu v Německu a jeho rostoucí vliv na nacionalistické hnutí v Československu, které se v důsledku hospodářské krize začalo šířit zejména v českém a moravském pohraničí. H. Blaschek tehdy vstoupil do krajně pravicové Německé národně socialistické strany dělnické (DNSAP), poměrně úzce spolupracující s Hitlerovou NSDAP, která byla pro své protičeskoslovenské smýšlení od října 1933 úředně zakázána a jejíž členové začali přecházet do Sudetoněmecké strany (SdP) založené Konrádem Henleinem.¹⁹ Hanns Blaschek získal stranickou knížku s číslem 240 577 v únoru 1935 a začal se v SdP postupně realizovat. Vedle své advokátní praxe přijal v okresní stranické organizaci místo vedoucího pro politické vzdělávání a začal konat v Mostě přednášky.²⁰ Z důvodu růstu henleinovského hnutí ve městě byl počátkem května 1936 odvolán tamní vládní komisař a vytvořena nepolitická správní komise, jejímž členem se stal za SdP také Blaschek. Pracoval v ní až do února 1938, kdy spolu s dalšími stranickými kolegy rezignoval pro malý vliv mezi veřejností. Navíc od počátku roku 1938 působil v mosteckém okresním vedení strany.

V březnu 1938 složil u Vrchního zemského soudu v Praze advokátské zkoušky a od 1. dubna se začal ještě více věnovat stranické a politické práci. Stal se tajemníkem zástupce vedoucího SdP Karla Hermanna Franka v ústředí v Praze (Politisches Arbeitsamt), kde mu byly svěřeny zejména politické záležitosti.²¹ Pravděpo-

val vztahy se slečnami židovského původu. NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM), sign. 110-4/166, fol. 2, kart. 22. V době studií při rychlé jízdě havaroval a přišel o nohu. Archiv bezpečnostních složek (ABS), fond Odbor politického zpravodajství MV, 2M-10586.

17 Právněhistorickou a judiciální zkoušku, ale i závěrečnou státovědu zvládl pouze s dobrým výsledkem. Archiv Univerzity Karlovy (AUK), fond Právnická fakulta Německé univerzity v Praze, Knihy zkušebních protokolů státních zkušebních komisí, inv. č. 21, Právněhistorická státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1927–1928), s. 4748; inv. č. 54, Judiciální státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1930–1932), s. 1986; inv. č. 97, Státovědecká státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1933–1934), s. 2820.

18 AUK, fond Matriky Německé univerzity v Praze, inv. č. 5, Matrika doktorů Německé univerzity v Praze (1931–1936), s. 219.

19 Před volbami v roce 1935 ještě nazvané Sudetendeutsche Heimatfront.

20 Byl také vedoucím mosteckého spolku Deutscher Turnverein a členem místní skupiny spolku Deutscher Kulturverband. Bundesarchiv (BArch), R 1501/ZA VI 0381 A. 17.

21 Od počátku roku 1938 byl ze strany státní bezpečnosti sledován jako agilní funkcionář SdP, který jezdil osobním autem z Mostu do Prahy a také k německým hranicím. ABS, 2M-10586. Zpravodajskou činností pro stranu se zabýval i dále a v září byl pověřen jejím řízením v rámci

dobně byl zapojen i do příprav sjezdu Sudetoněmecké strany konaného 24. dubna v Karlových Varech, na němž byl vyhlášen známý program národnostních požadavků pro československou vládu. V době, kdy se před ním rýsovala slibná kariéra stranického funkcionáře, 11. června 1938, se v Mostě oženil s dcerou konceptního úředníka Charlottou Ertelovou.²²

Během léta 1938 se zostřovaly vnitřní poměry uvnitř Československa a zhoršovala se zahraničně politická situace. Vedení rychle sílící Sudetoněmecké strany začalo v první zářijové dekádě podněcovat k povstání, které vypuklo po Hitlerově projevu vysílaném 12. září z norimberského sjezdu NSDAP. Tou dobou se vedení SdP přemístilo do Chebu, kam odjel i H. Blaschek, aby odtud mohl řídit její zpravodajskou činnost. Po několika dnech bojů s československými ozbrojenými složkami v pohraničí uprchly tisíce sudetských Němců do Německa, kde se pod velením K. Henleina a K. H. Franka a za přímé podpory A. Hitlera začal formovat Sudetoněmecký freikorps. H. Blaschek byl 18. září zařazen k 3. skupině (Bayerische Ostmark) a následně povolán přímo do hlavního štábu v zámku Donndorf u Bayreuthu, kde působil jako Frankův pobočník.²³

Podepsáním Mnichovské dohody incidenty vyvolávané freikorpsem postupně utichly a 9. října byl rozpuštěn. H. Blaschek se mohl vrátit do Prahy a dále vést kancelář zástupce župního vedoucího strany K. H. Franka,²⁴ v jejímž čele stál prakticky až do zániku Československa. Celá členská základna SdP byla sice převzata k 1. listopadu 1938 do NSDAP, ale bývalí straníci museli individuálně žádat o nové členství.²⁵

Po okupaci zbytku Čech a Moravy, 15. března 1939, se stal říšský komisař a sudetský župní vedoucí K. Henlein šéfem civilní správy při Blaskowitzově velitelství armádní skupiny 3 v Praze. Civilní záležitosti Protektorátu Čechy a Morava po

SdP. Následně na něj byl vydán zatykač, takže uprchl spolu se stranickým vedením do Německa. ABS, fond Mapy zpráv zpracovávané Studijním ústavem MV, sign. Z-10-P-270.

22 Manželka se narodila 17. 4. 1913 také v Mostě. Ještě před svatbou, v březnu 1938 (!) se jim narodila dcera Erika a na jaře 1941 syn Friedrich. NA, Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva (PŘ II-EO), Hanns Blaschek. Na podzim se novomanželé odstěhovali do Liberce, kde si H. Blaschek, dle poválečné výpovědi, zamýšlel zřídit vlastní advokátní kancelář. Pravděpodobnější je, že v důsledku své stranické angažovanosti chtěl žít s rodinou v samém centru Sudetské župy. Státní oblastní archiv v Praze (SOA Praha), fond Mimořádný lidový soud v Praze (MLS Praha), Ls XIII 5725/46 (H. Blaschek), kart. 552.

23 NA, ÚŘP, sign. 114-160/22, fol. 9, kart. 158. Také SOA Praha, MLS Praha, Ls XXXVI 1527/46 (K. H. Frank), kart. 281.

24 Frank v té době jezdil do pražské kanceláře výjimečně, nicméně kromě Blaschka se potkával také s jeho sestrou Karolou, která dokončovala studium Lékařské fakulty Německé univerzity v Praze. Blíže viz SOA Praha, MLS Praha, Ls XXXVI 1527/46 (K. H. Frank), kart. 281.

25 H. Blaschek podal svou žádost 22. 12. 1938 a získal stranickou legitimaci č. 6 759 067. BAArch, R 9361-VIII Kartei/2730392. Ve straně zastával funkci politického vedoucího.

dobu vojenské správy však fakticky řídil říšský Němec F. Bachmann a mezi jeho přímé podřízené patřil v úloze politického referenta Frankův pověřenec H. Blaschek. Karl Hermann Frank, který byl mezitím jmenován státním tajemníkem u říšského protektora, se zároveň zasloužil o přijetí Blaschka do I. oddělení vznikajícího Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě, a to na místo vedoucího skupiny národní politika, což odůvodnil jeho dokonalou znalostí českého jazyka a českého prostředí.²⁶ H. Blaschek se osobně podílel na koncepci skupiny, jejíž úkolem mělo být informování o životě Čechů v protektorátu a kontrola autonomní správy země.²⁷

Na Frankův pokyn byla počátkem dubna v Praze zřízena z personálu jeho bývalé stranické kanceláře zpravodajská organizace, do jejíhož čela byli jmenováni Hanns Blaschek a Ernst Brasse. Měla pracovat mimo vliv SD a říšských úřadů a zjišťovat informace o všeobecné správě, politickém životě i odbojovém hnutí v protektorátu. Vzhledem k tomu, že se tato aktivita v Berlíně nesetkala s pochoopením, byl jí Frank nucen záhy zrušit.²⁸

H. Blaschek sice nastoupil na jaře 1939 do úřadu říšského protektora na velmi dobré služební místo – stal se vedoucím skupiny, ale z pohledu pečlivě dodržované říšské legislativy neodpovídalo jeho postavení požadavkům zákona o úřednících. Chyběla mu zejména povinná praxe ve všeobecné správě. Od září mohl proto v úřadu pracovat pouze jako řadový referent – zaměstnanec.²⁹ V Říšském ministerstvu vnitra vznikly pochybnosti o jeho dostatečné odborné kvalitě a bylo mu sděleno, že pokud se nehodlá vrátit do advokacie, musí absolvovat zaškolení na území Staré říše.³⁰ Přestože H. Blaschek vstoupil do Říšského svazu německých úředníků (Reichsbund der deutschen Beamten, RDB),³¹ nehrálo to při jeho případném kariérním postupu žádnou roli.

26 Protokol z výslechu K. H. Franka z 15. 8. 1945. SOA Praha, MLS Praha, Ls XXXVI 1527/46 (K. H. Frank), kart. 281.

27 NA, ÚŘP, sign. 114-10/11, fol. 98-99, kart. 49. K prvním Blaschkovým úkolům patřilo řešení využití českého jazyka vedle němčiny. Návrh z 24. 4. 1939 srov. tamtéž, fol. 94-96.

28 ABS, fond Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při Ministerstvu vnitra, sign. 301-10-5, fol. 102.

29 Srov. jeho konstatování z roku 1979, že ho práce v ÚŘP neuspokojovala. Bayerisches Hauptstaatsarchiv (BayHStA), Sudetendeutsches Archiv (SdA), Erlebnis- u. Vertreibungsberichte 744, fol. 4.

30 Podobná situace, ale na odtrženém území, se v Berlíně totiž řešila v únoru 1939. Bylo obsazováno 17 úřadů landrátů úředníky ze Sudet, kteří absolvovali tři až šestiměsíční zkušební dobu a následně mohli být pověřeni prozatímně řídit úřad. Srov. jeho osobní spis, BACh, R 1501/ZA VI 0381 A. 17.

31 Od okresního vedoucího v červnu 1939 se v prosinci 1941 stal pověřencem pro úřednictvo v celém protektorátu. Tamtéž.

Za politické záležitosti v ÚŘP odpovídal v té době vedle H. Blaschka také zkušený říšský úředník Günter Volckart a navíc je měl v kompetenci Walter Stahlecker, velitel bezpečnostní policie a SD v Praze. Stahleckerovým hlavním úkolem bylo dotvořit přes léto struktury bezpečnostní policie a bezpečnostní služby v protektorátu, včetně zpravodajské sítě, která měla informovat nejen o odbojovém hnutí, ale i o politickém, hospodářském a kulturním vývoji.³² Bylo tedy zřejmé, že se bude této problematice věnovat v rámci svých úkolů i nadále. Proto musel státní podtajemník u říšského protektora Kurt von Burgsdorff, který zodpovídal za personální záležitosti úřadu, vyřešit, kam H. Blaschka zařadit. Již 19. září navrhl Říšskému ministerstvu vnitra přesunout jej přímo pod vedoucího I. oddělení, ministerského radu Walthera Fuchse.³³ Do celé záležitosti se následně zapojil i Frank, který se snažil přesvědčit říšského ministra vnitra Waltera Fricka o Blaschkových kvalitách a o jeho schopnostech řídit alespoň landrát v Mostě, odkud pocházel a jehož prostředí znal. Říšský ministr byl však neústupný a trval na obecně platných podmínkách státní služby – zaškolení a složení zkoušky. Frank se ještě pokusil intervenovat prostřednictvím říšského místodržícího v Říšské župě Sudety K. Henleina, který Frickovi naznačil potřebu dalších pěti osob na místa landrátů v souvislosti s probíhajícím polským tažením, nicméně i tento pokus skončil nezdarem.³⁴

Jediné, co se nakonec Frankovi podařilo v Berlíně pro Hannse Blaschka zařídít, bylo jeho přijetí za čestného člena Národně socialistického motorizovaného sboru (Nationalasozialistischer Kraftfahrkorps, NSKK).³⁵

Teprve během jara 1940 našel Frank pro svého českého švagra vhodné pracovní místo. Vzhledem k tomu, že jeho umístění jako úředníka v říšské správě bylo bez zaškolení a úřednické zkoušky nereálné, hledal mu adekvátní zařazení v autonomní správě protektorátu. Možnost se vyskytla v prezidiu Zemského úřadu v Praze, když 7. března 1940 rezignoval v souvislosti s odchodem do Berlína zemský viceprezident Hugo Preibsch. Frank hned uvažoval o možnosti využít této situace ve prospěch Blaschka.³⁶ Jeho prvním krokem proto bylo navržení sudetského Němce Leo Schuberta na uvolněné místo. Přestože tento celoživotní odpůr-

32 Vajskebr, Jan – Kaňák, Petr: Kariéry ve službách nacismu. Nejvyšší velitelé německého potlačovacího aparátu v protektorátu Čechy a Morava. Praha 2020, s. 87.

33 BArch, R 1501/ZA VI 0381 A. 17.

34 NA, fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP-ST), sign. 109-4/4, fol. 2–9a, kart. 14.

35 Díky Frankově příměluvě u vedoucího NSKK se stal Blaschek k 7. 12. 1939 čestným členem NSKK, skupiny Sachsen, s hodností Sturmführer a mohl nosit jeho uniformu. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/104, fol. 1–8, kart. 18.

36 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/1002, fol. 49, 61–62, kart. 54.

ce Československa nesplňoval zákonné podmínky pro práci v tak vysoké funkci politické správy, došlo nakonec, i přes výhrady státního prezidenta E. Háchy vyjádřené přímo říšskému protektorovi, počátkem května 1940 k jeho jmenování. O dva týdny později musel Hácha vydat rozhodnutí o přijetí H. Blaschka do funkce prezidiálního šéfa zemského úřadu. Dne 28. května tak Blaschek nastoupil do protektorátní správy se služebním označením vrchní rada politické správy a bylo mu přisystemizováno místo druhého přednosty prezidia.³⁷ Až po nástupu do zemského úřadu, v červnu 1940, převzal tzv. Sudetskou pamětní medaili (Medaille zur Erinnerung an den 1. Oktober 1938) navrhovanou úřadem říšského protektora k udělení osobám účastnícím se odtržení Sudet, a osobám, jež se zasloužily za vznik protektorátu.³⁸

Blaschkova rodina byla tedy dostatečně finančně zajištěna, v dubnu 1941 se navíc přestěhovala z moderního služebního bytu v Praze na Letné do nedaleké vily, arizované velkoobchodníkovi Oskaru Sternovi, v Praze-Bubenči, kde bydleli i další významní představitelé okupační správy.³⁹

V listopadu 1941 byl L. Schubert díky disciplinárnímu řízení odvolán a na jeho místo jmenoval zastupující říšský protektor R. Heydrich vedoucího zrušené brněnské služebny úřadu říšského protektora Horsta Naudého. Přes Naudého počáteční obavy z Frankova švagra se mezi nimi brzy vytvořil velmi dobrý vztah.⁴⁰ Naudé jej považoval za velmi schopného a nechal mu v kompetenci personální a politické záležitosti.⁴¹ Mezi úkoly H. Blaschka tedy patřilo i vyhotovování přehledných měsíčních zpráv o situaci v zemi, které zpracovával na základě hlášení jednotlivých okresních hejtmanů a poté předával státnímu tajemníkovi.⁴² Dne 22. ledna 1942 ustanovil protektorátní ministr vnitra H. Blaschka Naudého zástupcem.⁴³

37 NA, fond Zemský úřad v Praze – prezidium (PZÚ), osobní spisy II, sign. 1-6-1, kart. 4. Již v dubnu zpracoval rozbor platové situace v prezidiu zemského úřadu a upozornil na nepoměrně nízké platy ve druhém stupni autonomní správy i na chybějící osobní automobil současného prezidiálního šéfa. Frank pro něj proto zajistil služební vůz a vyžádal plat adekvátní regionální říšské správě. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/1002, fol. 61–62, kart. 54. O rok později mu pomohl i ke zvýšení platu a zvažoval možnost zástupu za později odvolaného Schuberta. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/554, fol. 2–7, kart. 40.

38 Na oficiálním soupise navržených je uveden ještě jako referent ÚŘP. Je tedy zřejmé, že nebyl přijat jako úředník do říšské správy (neměl služební hodnost). NA, ÚŘP, sign. 114-322/4, fol. 41, kart. 321.

39 NA, PŘ II-EO, Hanns Blaschek.

40 Naudé vzal Blaschka i na první poznávací cestu po Čechách. Naudé, Horst: *Erlebnisse und Erkenntnisse*. Bd. 1. Als politischer Beamter im Protektorat Böhmen und Mähren 1939–1945. München 1975, s. 132.

41 Běžný chod zemského úřadu zůstal českému úředníkovi, vládnímu radovi Jaroslavu Morávkovi.

42 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-5/91, fol. 1–3, kart. 104.

43 Přesto se po válce hájil tím, že nikdy nebyl povýšen. Byl totiž rovnou dosazen na vysokou pozici,

V létě 1942 proběhla v protektorátu důležitá fáze Heydrichovy správní reformy – byl snížen počet oberlandrátů a začala platit správa z příkazu Říše. V té době se objevily i první kritiky ze strany německých úředníků, a to zejména z důvodu nepřesného vymezení kompetencí některých úřadů. Naudé s Blaschkem požadovali jednoznačné vymezení vztahu mezi zemskými viceprezidenty a oberlandráty-inspektory.⁴⁴ Následně byl Blaschek vyslán na dvě služební cesty do Krakova, sídla okupační správy Generálního gouvernementu, kde se zabýval jeho chodem a členěním a po návratu vypracoval rozsáhlé zprávy.⁴⁵

V poválečném období byl Blaschek obviněn, že se mimo jiné jako šéf prezidia zemského úřadu podílel na potlačování českého kulturního života, a to například uzavřením divadla D 41 v Praze a českého divadla v Českých Budějovicích. Dále mu bylo vytýkáno penzionování vrchního vládního rady zemského úřadu Karla Žaloudka, kterého vystřídal v době správní reformy bývalým kladenským oberlandrátem Otto Meuselem, a také nahrazování dalších českých úředníků německými.⁴⁶

Již od jara 1942 usiloval Hanns Blaschek o získání praxe ve všeobecné správě na obsazených východních územích, což bylo předpokladem pro kariéru v říšské správě. V tomto záměru jej podporoval i velitel bezpečnostní policie a SD v protektorátu Horst Böhme.⁴⁷ Zároveň se mu Frank snažil pomoci zejména prostřednictvím státního tajemníka v Říšském ministerstvu vnitra Wilhelma Stuckarta.⁴⁸ V únoru 1943 odešel Blaschek jako dobrovolník do Rigy v říšském komisariátu Ostland k veliteli bezpečnostní policie a SD. Nicméně již v lednu měl Frank jasno i ohledně jeho činnosti po návratu z nasazení na východě. Zvažovaly se totiž přesuny ve vedení oberlandrátů v Brně a Českých Budějovicích a změna v obsazení místa prezidiálního šéfa v Zemském úřadu v Praze.⁴⁹ Proto Frank požádal na

díky níž daleko předstihl české i německé zaměstnance a ani v české politické správě už nebylo kam povyšovat. SOA Praha, MLS Praha, Ls XIII 5725/46 (H. Blaschek), kart. 552.

44 Viz např. záznam z jednání H. Naudého a H. Blaschka s generálním inspektorem správy H. Reinefarthem 7. 8. 1942. Brněnský viceprezident K. Schwabe v září dokonce předložil návrh na reorganizaci zemských úřadů.

Kokošková, Z. – Pažout, J. – Sedláková, M.: Úřady oberlandrátů v systému okupační správy, s. 34–35. Blaschek však sám chápal, že němečtí oberlandráti se stali obětí reformy. BayHStA, SdA, 744, fol. 5.

45 Blíže viz NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/906 fol. 32–85, kart. 51.

46 SOA Praha, MLS Praha, Ls XIII 5725/46 (H. Blaschek), kart. 552. K. Žaloudek byl ve druhé polovině 30. let okresním hejtmanem v Mostě a měl s Blaschkem spory, když působil v okresní správní komisi za SdP.

47 NA, ÚŘP, sign. 114-12/6, fol. 7, kart. 60. H. Böhme se domníval, že by Blaschkovi dokonce prospělo nebýt stále pod Frankovým vlivem.

48 NA, NSM, sign. 110-4/166, fol. 35–36, kart. 22.

49 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-8/2, fol. 32–56, kart. 128. Vše „odstartovaly“ změny v prezidiu Zem-

počátku září, již jako německý státní ministr, o Blaschkovo uvolnění, aby mohl převzít nové služební povinnosti.⁵⁰ Od 4. října 1943 byl H. Blaschek pověřen komisařským vedením úřadu OLR v Českých Budějovicích,⁵¹ jehož vedoucí Wilhelm Klose byl jmenován oberlandrátem-inspektorem v Brně a zastupujícím oberlandrátem-inspektorem v Jihlavě. Zároveň se stal zapisovatelem služebních porad oberlandrátů-inspektorů s K. H. Frankem v Praze.⁵²

V té době se Frank pokoušel řešit stálé nejasnosti v kompetencích a pracovní náplni oberlandrátů-inspektorů přípravou služebního příkazu. Rovněž H. Blaschek věnoval této záležitosti značnou pozornost a vypracoval rozsáhlou studii na uvedené téma,⁵³ v níž hovořil o nezdravé centralizaci správy a o krizi instituce oberlandrátů-inspektorů, která by mohla být ve správě protektorátu vhodným mezistupněm. Postrádal pevnější vztah k zemským prezidentům⁵⁴ a existenci správních inspektorů na zemské úrovni spíše než na centrální. Zdůrazňoval potřebu vzájemné informovanosti v oblasti politických záležitostí nejen s německým státním ministerstvem, ale také s podřízenými úřady a organizacemi a doporučoval dokonce zavedení úředních hodin pro obyvatelstvo.⁵⁵

Jako českobudějovický oberlandrát-inspektor řešil H. Blaschek v posledním roce války zejména záležitosti protiletectvé ochrany a snažil se komunikovat s podřízenými úředníky.⁵⁶ Aktuální byla rovněž otázka nuceného pracovního nasazení. Na podzim roku 1944 vyznamenával ve vlašimské továrně na střelivo Sellier & Bellot

ského úřadu v Brně v prosinci 1942. Personální záležitosti se v lednu 1943 řešily nejen po linii okupační správy (generální inspektor okupační správy H. Reinefarth), ale i prostřednictvím protektorátního ministerstva vnitra (prezidiální šéf H. Reischauer) a vedoucího řídicího úseku SD v Praze W. Jacobiho.

- 50 NA, NSM, sign. 110-4/166, fol. 1–35, kart. 22. V srpnu 1943 se Blaschek ještě v Rize setkal s bývalým státním podtajemníkem von Burgsdorffem, který sloužil od dubna 1942 ve wehrmachtu. Při pobytu na východě užíval hodnost SS-Hauptsturmführera. Po svém návratu se stal čekatelem SS. V létě 1944 urgoval jeho přijetí do SS Frank prostřednictvím E. Weinmanna. NA, NSM, sign. 110-4/373, fol. 32–34, kart. 34.
- 51 K. H. Frankem byl jmenován oberlandrátem-inspektorem 30. 9. 1943 a na základě toho rozhodnutí byl zároveň k 4. říjnu protektorátním ministrem vnitra uvolněn ze své dosavadní funkce v prezidiu zemského úřadu. NA, PZÚ, osobní spisy II, sign. 1-6-1, kart. 4.
- 52 Blíže viz Kokošková, Zdeňka – Kokoška, Stanislav: Porady německého státního ministra K. H. Franka s oberlandráty-inspektory 1943–1944 (edice dokumentů). *Paginae historiae* 27/2, 2019, s. 639–673.
- 53 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-1/29, fol. 1–25, kart. 2.
- 54 Tématem se zabýval již s H. Naudém. Srov. pozn. 44.
- 55 K této problematice se vrací i v sepsaných vzpomínkách. BayHStA, SdA, 744, fol. 10.
- 56 Ještě v květnu 1944 se jej Frank neúspěšně pokusil navrhnout na uvolněné místo oberlandráta v Hradci Králové a v říjnu do Říšského ministerstva propagandy. NA, NSM, sign. 110-4/166, fol. 4, kart. 22.

asi deset protektorátních příslušníků Svatováclavskou orlicí.⁵⁷ Jedním z jeho posledních nařízení byla v polovině ledna 1945 výzva všem podřízeným úřadům a organizacím k řádné mobilizaci pracovních sil a k dodržování kvót pro transporty na zákopové práce.⁵⁸

Na počátku roku 1945, s blížící se východní frontou, byl K. H. Frank nucen řešit i problematiku německých uprchlíků z východních území, kteří v té době přicházeli po desítkách tisíc z východních území do Horního Slezska a odtamtud se potřebovali dostat dále do Německa. Zřídil tedy v Praze úřadovnu – Leitstelle für deutsche Ostflüchtlinge, jejímž vedením pověřil od 22. ledna 1945 právě Hannse Blaschka.⁵⁹ Tato práce však Blaschkovi zabírala stále více času a řízení českobudějovického OLR stíhal jen velmi obtížně. Pomoc mu nepřímou poskytl jeho bývalý nadřízený H. Naudé, který poslal v únoru do Českých Budějovic na výpomoc vedoucího III. oddělení zemského úřadu Karla Chluda.⁶⁰ H. Blaschek tak mohl do úřadu jen příležitostně zajíždět.

Po uzavření příměří, 8. května 1945, odjel Blaschek z Prahy směrem na Plzeň a o den později byl zadržen americkými vojáky u Rokycan.⁶¹ V americkém zajetí v Moosburgu nad Isarem pobýval do července 1946, poté setrval do 23. srpna v Dachau, odkud byl československými úřady zajištěn jeho převoz spolu s dalšími 15 osobami do vazební věznice v Plzni.⁶² O měsíc později se dostal do vazby Mimořádného lidového soudu v Praze. 14. března 1947 byl odsouzen k 20 letům vězení⁶³ a poté odvezen do věznice v Plzni na Borech. Část trestu absolvoval také ve Valdicích, v Mírově a v Mikulově, jeho posledním působištěm byla Ilava.

Díky úsilí matky, která se už v roce 1949 obrátila na československou justici ohledně zahájení řízení o individuální amnestii a spolu s dcerami kontaktovala

57 Při té příležitosti prý vyžadoval nacistický pozdrav. Zpráva oblastní úřadovny StB z 13. 2. 1947. ABS, 2M-10586.

58 NA, NSM, sign. 110-3/43, fol. 26–27, kart. 7.

59 H. Blaschek se s problematikou seznámil v Olomouci, kde se podílel na zřízení pobočky Leitstelle Ost. NA, NSM, sign. 110-3/74, fol. 101, kart. 9.

60 Tento sudetský Němec vedl Okresní úřad v Českých Budějovicích až do konce války a stal se obětí květnové revoluce. Naudé, H.: Erlebnisse und Erkenntnisse. Bd. 1., s. 171.

61 Manželka s dětmi odcestovala ještě před květnovou revolucí do Liberce, odkud byla později odsunuta do sovětské okupační zóny. ABS, fond Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-83-4.

62 NA, fond Ministerstvo vnitra II (MV II), sign. 316-126-5, kart. 126.

63 Rozsudkem Ls XIII 5725/46 byl uznán vinným dle obžaloby, vyjma zločinu členství v SS, z něhož byl dle § 259 č. 2 tr. ř. zproštěn, a odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání 20 let, zostřeným čtvrtletně tvrdým ložem, ke ztrátě cti navždy, k odpykání celého trestu v pracovních oddílech a k propadnutí jmění. NA, fond Ministerstvo spravedlnosti ČSR (MŠprav), poválečné soudy, nezpracováno.

v roce 1952 německou Zentrale Rechtsschutzstelle⁶⁴ a další organizace, se podařilo jeho propuštění urychlit.⁶⁵ Usnesením generálního prokurátora byl 24. května 1955 z výkonu trestu propuštěn. Z Ilavy dorazil 2. června do věznice v Chebu, kterou 15. června opustil a překročil státní hranice s Německem.

Usídlil se v Heilbronn, v Bádensko-Württembersku, kam za ním přijela z východního Německa manželka s dětmi. Ještě v roce 1955 se mu podařilo získat místo referenta v tamním úřadu landráta, které v červenci 1959 vyměnil za funkci zástupce landráta a vedoucího státní správy v Künzelsau, kde působil až do roku 1967.⁶⁶

Vedle své práce ve veřejné správě žil poměrně aktivně. Po příchodu do Německa se stal členem Sudetoněmeckého krajanského sdružení (Sudetendeutsche Landsmannschaft) a v roce 1959 byl zvolen do jeho zemského vedení ve Stuttgartu. V rámci této organizace také často přednášel.⁶⁷ Kromě toho se začal intenzivněji věnovat malbě, s níž si krátil čas již při odpykávání trestu v československých věznicích. Maloval krajiny, portréty i abstrakce a jeho výtvarná díla byla vystavována v západní Evropě. Vstoupil do zemského Sdružení výtvarných umělců (Verband Bildender Künstler Baden-Württemberg) a Uměleckého spolku v Esslingenu (Künstlergilde Esslingen), v letech 1958 až 1983 byl dokonce prvním předsedou Uměleckého svazu v Heilbronn (Künstlerbund in Heilbronn).⁶⁸ V roce 1964 se stal zakládajícím členem Lions-Clubu v nedalekém Bad Mergentheimu, jehož byl v letech 1970 až 1971 prezidentem. V roce 1987 dostal za své aktivity zlatou minci města Heilbronn.⁶⁹ Zemřel tamtéž 11. ledna 1989.

Vlastní píli

Friedrich Remplik se narodil 11. září 1907 v německé katolické rodině c. k. státního úředníka – vrchního komisaře politické správy Johanna Remplika v podkrkonošském Vrchlabí. Jeho manželka Marie, roz. Finková, dcera místního okresního školního inspektora se nestarala pouze o domácnost, ale pracovala jako

64 Tento spolkový úřad sídlící v Bonnu organizoval právní ochranu pro Němce obviněné nebo odsouzené na bývalých obsazených územích za nacistické nebo válečné zločiny.

65 Sestra Karola Franková se po svém návratu ze sovětského zajetí na jaře 1954 vrátila ke své lékařské profesi a zapojila se do komunikace s úřady. BArch, B 305/11801.

66 Landesarchiv Baden-Württemberg – Hauptstaatsarchiv Stuttgart (HStA S), Zeitungsauschnittsammlung für Personengeschichte (dále J 191), Hanns Blaschek.

67 Do zemské organizace Sudetoněmeckého krajanského sdružení se zapojila i manželka. ABS, sign. Z-10-P-270.

68 Získal za svou tvorbu vyznamenání od Conseil Europeen d'art v Bruselu. In: 30 Jahre Künstlerbund Heilbronn, Sommerausstellung 1979, s. 40-41.

69 https://de.wikipedia.org/wiki/Hanns_Blaschek [30. 12. 2020].

učitelka, což na počátku 20. století nebylo zcela běžné. V rodině se pravděpodobně dbalo o duševní, ale i fyzický rozvoj Friedricha a jeho mladšího bratra Benna. F. Remplik od dětství sportoval, již v roce 1920 se stal členem tělovýchovného spolku Deutscher Turnverein. Školy navštěvoval vždy v místě, kam byl otec přeložen – obecnou školu v Dubé na Českolipsku, německé gymnázium v Rumburku. Po maturitě, na podzim 1925, odešel studovat do Prahy na Právnickou fakultu Německé univerzity. Ve studiu sice nijak nevynikal, ale již na konci roku 1929 byl promován doktorem práv.⁷⁰ V době vysokoškolského studia absolvoval výuku hry na housle u dirigenta České filharmonie Františka Stupky⁷¹ a zapojil se do německého spolku Bund der Deutschen in Böhmen.

Po ukončení univerzitního vzdělání se mu podařilo získat místo advokátního koncipienta v Litoměřicích, kde jeho rodiče dostavěli vilu. Advokátní zkoušku složil 21. dubna 1933 u Vrchního zemského soudu v Praze a na začátku roku 1935 si v Litoměřicích otevřel vlastní kancelář. Ovlivňován politickým vývojem ve společnosti vstoupil těsně před parlamentními volbami v květnu 1935 do Sudetoněmecké strany. O rok později se stal v Litoměřicích zakládajícím členem spolku Urschlaraffia, který vyznával podobně jako Schlaraffia přátelství, humor a umění, avšak byl určen jen pro osoby árijského původu. Vedle toho se stále věnoval sportu; byl členem výboru tamního veslařského klubu Germania.⁷² V květnu 1936 se již jako advokát s prosperující praxí oženil s Eleonorou Peterovou.⁷³

Na podzim 1938, po podpisu Mnichovské dohody a připojení českého pohraničí k Německé říši, byla všechna odtržená území svěřena do správy říšského komisaře pro sudetoněmecká území se sídlem v Liberci, jímž se stal Konrad Henlein.⁷⁴ Podobně jako jiní tamní advokáti žádal i Remplik o souhlas prezidenta Vrchního zemského soudu v Litoměřicích s výkonem advokátské praxe při litoměřickém zemském soudu. Souhlas mu byl udělen po schválení říšským ministrem spravedlnosti až koncem března 1939. Podal také žádost o členství v NSDAP, kam byl jako člen SdP k 1. listopadu zaevidován.⁷⁵ Reagoval i na výzvu župního

70 AUK, fond Matriky Německé univerzity v Praze, inv. č. 4, Matrika doktorů Německé univerzity v Praze (1931–1936), s. 462.

71 ABS, 2M-10196.

72 NA, fond Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha (ZÚS), sign. 200-247-30.

73 Eleonora Gisela Edith Petterová, nar. 14. 8. 1917 v Milovicích, dcera důstojníka c. k. rakouské armády, válečného invalidy.

74 K veřejné správě na odstoupeném území srov. např. Vrbata, Jaroslav: Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938–1945. In: Sborník archivních prací, roč. 12, č. 2/1962, s. 45–67.

75 Obdržel členské č. 6 607 980.

vedení strany k zapojení mladých právníků a advokátů do říšské státní služby a žádal o převzetí do všeobecné a vnitřní správy.⁷⁶ K 31. březnu 1939 tak uzavřel svou advokátní kancelář a nastoupil půlroční zkušební dobu (Probation) předepsanou v říšské službě. Získal místo vládního asesora v úřadu zhořeleckého landráta, jehož dosavadní vedoucí Heinz-Karl von Reinhard byl jmenován plzeňským oberlandrátem. Velmi úspěšně se zaškolil a již po pěti měsících mu byly přiděleny finanční a komunální záležitosti. Ve Zhořelci byl také záhy přijat do SS.⁷⁷

Zpět do Sudetské župy se po zaškolení nevrátil, ale na počátku roku 1940 byl přeložen do Protektorátu Čechy a Morava, do OLR v Českých Budějovicích. V důsledku přijetí do státní služby se musel definitivně vzdát povolání advokáta.⁷⁸ Následně, 9. ledna 1940, byl povýšen na vládního radu. Do úřadu nastoupil o dva dny později, stal se vedoucím tamního II. oddělení a byl pověřen dozorem nad komunálními záležitostmi. Od 1. září 1940 zastupoval vedoucího úřadu Gerharda Ludwiga. V té době mu byla zároveň okresním vedením NSDAP přidělena funkce vedoucího pro komunální politiku.⁷⁹ Vzhledem k Remplikovým schopnostem se v úřadu říšského protektora uvažovalo o jeho uvolnění z českobudějovického OLR a o dosazení na místo tamního okresního hejtmana.⁸⁰ Samotný G. Ludwig však vyslovil nesouhlas s případným odchodem, protože jej potřeboval ve svém úřadu pro jeho dobrou znalost češtiny.⁸¹ V Českých Budějovicích začal F. Remplik pracovat také jako spolupracovník SD.⁸² Sám této

76 Jeho žádost z ledna 1939 řešil úřad říšského komisaře K. Henleina přímo s Říšským ministerstvem vnitra. BArch, R 1501/ZA VI 0184 A.05.

77 S členským č. 333 133. BArch, R 1501/ZA VI 0184 A.05. V poválečné výpovědi se obhajoval řadovým členstvím a zejména vysvětlením, že se jednalo o významný předpoklad dalšího kariérního postupu ve státní službě. Od roku 1939 vstupoval do dalších organizací přiřčených k NSDAP: Nationalsozialistische Volkswohlfahrt, Reichsluftschutzbund, Reichsbund der deutschen Beamten, Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen, Nationalsozialistischer Altherrenbund. ABS, 2M-10196.

78 Učinil tak 4. 1. 1940, ve stejný den, kdy se dozvěděl o nástupu do českobudějovického OLR, o dva dny později došlo k vyjádření souhlasu Vrchním zemským soudem v Litoměřicích. BArch, R 3001/71991.

79 Župnímu vedení NSDAP v Linci podával také pravidelné zprávy o činnosti a jezdil na školení. ABS, 2M-10196.

80 Remplik podal prostřednictvím oberlandráta stížnost na práci tehdejšího českobudějovického okresního hejtmana R. Jarolima dosazeného po okupaci místními stranickými funkcionáři, který byl následně sesazen. Nahradil jej při Heydrichově správní reformě Q. Strobl, dosavadní referent v odd. I/1 ÚŘP.

81 NA, ÚŘP, sign. 114-90/5, fol. 5–7, kart. 88.

82 Náležel ke skupině tzv. čestných, tj. neplacených příslušníků SD, kteří zpravodajskou činnost vykonávali vedle svého zaměstnání a nebyli za ni finančně honorováni. Vajskebr, J. – Kaňák, P.: Kariéry ve službách nacismu, s. 67

aktivitě nepříkládal po válce při výsleších velký význam a tvrdil, že mu to pouze umožňovalo nahlížet do osobních spisů, komunikovat s tamní služebnou SD a podávat informace z oblasti vnitřní správy a justice.⁸³ Již v roce 1940 byl významenán, podobě jako většina významnějších úředníků okupační správy, Válečným záslužným křížem II. třídy bez mečů.

S Heydrichovou správní reformou v protektorátu, která znamenala mimo jiné redukci počtu obvodů OLR z patnácti na sedm a radikální snížení personálu, došlo i ke změnám v českobudějovickém úřadu. Jeho vedoucí G. Ludwig byl přeložen zpět do Říše a F. Remplik se stal od 15. června 1942 komisařským okresním hejtmanem v Kladně.⁸⁴ O nedávných tragických událostech v sousedních Lidicích se dozvěděl více od bývalého oberlandráta O. Meusela,⁸⁵ který mu v důsledku správní reformy předával agendu před svým odchodem do Zemského úřadu v Praze. V polovině prosince téhož roku byl F. Remplikovi svěřen také uvolněný okresní úřad v Rakovníku. Jako hejtman se stal i vládním komisařem městské spořitelny v Kladně a členem představenstva Středočeského elektrárenského svazu v Praze.

Na konci listopadu 1943 byl Friedrich Remplik jmenován oberlandrátem-inspektorem v Plzni, kde nahradil Herberta Eugena Eckoldta pověřeného zastupováním v jihlavském úřadu.⁸⁶ Ve své funkci oberlandáta-inspektora řídil a kontroloval zejména činnost podřízených německých a českých správních úřadů, organizací a podniků (zejména Škodových závodů v Plzni).⁸⁷ Spolupracoval i s místními stranickými organizacemi a složkami wehrmachtu. Osobně usiloval o zjednodušení správy a dohlížel na chod hospodářství a zemědělství, dodávky kontingentů pracovních sil a sledoval protiletdeckou ochranu obyvatelstva v regionu. Po vzoru budějovického kolegy oberlandráta H. Blaschka začal F. Remplik od jara 1944 pořádat v jednotlivých částech obvodu úřední dny pro veřejnost, kde

83 Jako jedna ze sedmi osob pražského řídicího úseku SD se však účastnil v srpnu 1943 vzdělávacího kurzu v Praze pro dobrovolné spolupracovníky SD z celé Říše. ABS, sign. 52-10-16.

84 Srov. Návrh personálního oddělení ÚŘP Říšskému ministerstvu vnitra z 8. 6. 1942 týkající se obsazení 30 okresních úřadů dosavadními říšskými úředníky, kteří byli předáni protektorátní správě a napříště měli podléhat Ministerstvu vnitra v Praze. BArch, R 1501/ZA VI 0184 A.05.

85 ABS, 2M-10196.

86 Eckoldt musel v důsledku zaviněné autonehody bez prodlení opustit nejen úřad plzeňského oberlandráta, ale i místo policejního ředitele a velitele protiletdecké ochrany. OLR v Plzni tak řídil od května jako zastupující oberlandrát R. Schultz von Dratzig z OLR v Hradci Králové, který Remplika krátce zaškolil a zároveň potvrdil dobrou spolupráci s novým policejním ředitelem P. Schiefelbeinem. NA, NSM, sign. 110-4/118, fol. 2 a 5, kart. 19.

87 Chod nově svěřeného úřadu Remplik důkladně zmapoval ve své první situační zprávě zasláné 30. 12. 1943 I. oddělení německého státního ministerstva. NA, NSM, sign. 110-1/9, fol. 16–18, kart. 1.

řešil s občany konkrétní problémy v daném místě.⁸⁸ V květnu zajišťoval oficiální návštěvu říšského protektora W. Fricka, který přijel na prohlídku města a zejména Škodových závodů.⁸⁹ S blížícím se koncem války a snižováním počtu úředníků přibýly Remplikovi 11. října 1944 ještě povinnosti hejtmana v okrese Plzeň-venkov a navíc byl jmenován vládním komisařem plzeňské spořitelny.⁹⁰

Na základě nařízení německého státního ministra ze 4. května 1945 musel F. Remplik úřad OLR předat svému zástupci Wilhelmu Schmälzleinovi a poté nastoupit jako hejtman v okrese Praha-venkov-sever.⁹¹ Příčinou odvolání ze strany německého státního ministra K. H. Franka bylo zřejmě to, že nedokázal v polovině dubna udržet potřebnou výkonnost v plzeňských průmyslových podnicích v důsledku spojeneckého bombardování a obav obyvatelstva z hloubkových letců.⁹² 5. května se Remplik přihlásil na plzeňské radnici národnímu výboru s nabídkou svých služeb. Byl však zatčen a vzat do vazby tamního krajského soudu, odkud jej 28. května odvezli vojáci americké armády do internačního tábora v Herzbrucku u Norimberku. Zpět do Plzně byl americkou policií předán 9. prosince 1945 a umístěn do věznice ředitelství národní bezpečnosti.⁹³

Mimořádný lidový soud v Plzni odsoudil F. Remplika 9. dubna 1947 ke dvěma letům těžkého žaláře za zločiny proti státu spočívající v členství v SS a v NSDAP.⁹⁴ Po odpykání trestu měl být odsunut do Německa. Zároveň ale tento soud vyloučil ze svého projednávání případ udavačství, který řešil Mimořádný lidový soud v Praze. Jeho soudní řízení však bylo ukončeno až po únoru 1948 v rámci obnovené činnosti retribučního soudnictví. Rozsudek vynesený 1. září 1948 znamenal

88 První takovéto setkání se uskutečnilo 16. 3. 1944 v městečku Mirovice, kde odpovídal v češtině na dotazy místního obyvatelstva a v závěru se setkal s představiteli tamní správy. NA, NSM, sign. 110-5/54, fol. 81, kart. 54.

89 Srov. NA, NSM, sign. 110-9/2, fol. 96, 98-102, kart. 78.

90 V Plzni, v budově patřící úřadu OLR na náměstí T. G. Masaryka č. 12, rovněž bydlel. Manželka s dětmi zůstala ve služebním bytě v Kladně a pouze za ním dojížděla.

91 Viz Remplikův osobní spis ze Spolkového správního úřadu (Bundesverwaltungsamt). Generalzoll-direktion, Service-Center Dresden, Aktenbestand zu Ltd. Regierungsdirektor a. D. Dr. Friedrich Remplik, Geschäftszeichen: R 950.

92 Záležitost chápal Frank jako sabotáž ze strany dělníků a žádal rázné zakročení oberlandráta. Ten mu však obratem v dálnopise z 21. 4. 1945 sdělil provedená opatření ve Škodovce i ve městě a zároveň upozornil na neukázněnost wehrmachtu, jež byla špatným příkladem pro obyvatelstvo. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/460, fol. 2, kart. 35.

93 Protokol sepsaný s JUDr. F. Remplikem 26. 2. 1946 v oblastní odbočce Zemské státní bezpečnosti v Plzni. SOA Praha, MLS Praha, Ls XV 167/48 (F. Remplik), kart. 751.

94 Oproti tomu byl zproštěn obvinění z podpory a propagace nacismu, ze zneužívání tísňe vyvolané rasovou perzekucí k obohacování. Spis plzeňského MLS čj. Ls 190/47 je součástí spisu MLS v Praze. SOA Praha, MLS Praha, Ls XV 167/48 (F. Remplik), kart. 751.

pro F. Remplika dodatkový trest 20 let těžkého žaláře za zločin proti osobám.⁹⁵ V říjnu téhož roku byl převezen do Trestnice pro muže v Plzni na Borech a odtud v roce 1950 do Vězeňského ústavu v Ostrově u Karlových Varů. V rámci ostrovského zařízení byl umístěn do tábora Bratrství u Jáchymova, jehož vězni pracovali v místním uranovém dole.⁹⁶

Remplikova manželka Nora, která byla po osvobození více než rok vězněna, žila poté se třemi dětmi a tchyní v Litoměřicích v malém přiděleném bytě a pracovala jako posluhovačka, později jako dělnice v bohušovické mlékárně.⁹⁷ Vedoucí pracovník Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Plzni chtěl manžele Remplikovy využít k vypátrání vedoucích představitelů plzeňské SD a gestapa v Německu. Proto vystavil Noře Remplikové potvrzení, které ji mělo chránit před odsunem, dokud si její manžel neodpyká svůj původní dvouletý trest. Přestože byl zmíněný pracovník na sklonku roku 1947 zatčen a obviněn ze zneužití úřední pravomoci,⁹⁸ zůstala N. Rempliková v Litoměřicích.

Od roku 1949 žádala o přerušeni manželova trestu za účelem odchodu do Německa. Její žádosti nebyly vyslyšeny s odůvodněním, že zájem na potrestání převyšuje zájem na odsunu. Po třech letech se ale domohla obnovy trestního řízení, které povolil 1. října 1952 Okresní soud trestní v Praze a současně zrušil rozsudek MLS v Praze. Proti se však postavila Okresní prokuratura v Praze a obnovené řízení bylo následně zamítnuto Krajským soudem v Praze. Nora Rempliková tedy požádala o prominutí zbytku trestu cestou milosti. V červnu 1954 rozhodl prezident republiky o snížení trestu na 13 let a o rok později byl Remplikovi zbytek trestu podmíněně prominut se stanovenou zkušební dobou osmi let.⁹⁹

Dne 17. června 1955 byl Remplik z vězení propuštěn a odjel k rodině do Litoměřic. Poté pracoval více než rok jako stavební dělník u Pozemních staveb v Lovosicích. V té době se rodina zřejmě připravovala k vystěhování do západního Německa, kde již žil Friedrichův bratr Benno. V říjnu 1956 byl F. Remplik se svou rodinou registrován jako tzv. opožděný navrátilce do vlasti ve sběrném táboře

95 Rozsudkem Ls XV 167/48 byl uznán vinným podle §7 odst. 3 s užitím §29 retribučního zákona za zločin proti osobám (způsobení smrti Josefa Krále), 20 let těžkého žaláře bylo zostřeno jedním tvrdým ložem čtvrtletně. Zároveň pozbyl občanské cti a polovina jeho majetku propadla ve prospěch státu. 15 let trestu měl strávit v pracovních oddílech. SOA Praha, MLS Praha, Ls XV 167/48 (F. Remplik), kart. 751.

96 BArch, B 305/50060, karta F. Remplika.

97 NA, Správa Sboru nápravné výchovy (dále SSNV), zákl. č. 4604, nezpracováno.

98 Kauza JUDr. Pravomila Racka. Srov. Státní oblastní archiv v Plzni (SOA Plzeň), fond Krajský soud Plzeň (dále KS Plzeň), Tk 1922/47, kart. 249a.

99 Usnesení Komise pro podmíněné propuštění z trestu při Krajském soudu v Karlových Varech z 6. 6. 1955. SOA Praha, MLS Praha, Ls XV 167/48 (F. Remplik), kart. 751. Vězeňskému ústavu v Ostrově se Remplik zavázal posílat čtvrtletně zprávy o svém pobytu.

v Schaldingu u Pasova.¹⁰⁰ Přes tábor Sandhorst u Aurichu v Dolním Sasku se pak dostal k příbuzným do Kleve v Severním Porýní-Vestfálsku. V Aurichu přitom stihl podat žádost o finanční odškodnění za majetek zanechaný v Československu.¹⁰¹ V 60. letech 20. století bydlel F. Remplik s rodinou v Sürthu u Kolína nad Rýnem (dnes součást města) a pracoval ve Spolkovém správním úřadu. Do tohoto úřadu spadajícího pod Spolkové ministerstvo vnitra jej v lednu 1959 přijal na pozici pomocného referenta jeho tehdejší vedoucí, bývalý oberlandrát z Moravské Ostravy, Karl von Rumohr. Remplik se velmi rychle zapracoval a o čtyři roky později vedl již jako vrchní vládní rada tři referáty. Do důchodu, v němž prožil ještě téměř dvacet let, odešel se služebním zařazením vedoucí vládní ředitel v září 1972. Zemřel 25. prosince 1991 ve věku 84 let.¹⁰²

Heydrichův oblíbenec

Gustav Jonak se narodil 23. května 1903 v Olomouci v rodině notáře Augusta Jonaka působícího v Zábřehu, později v Novém Jičíně, který se i s manželkou Marií hlásil k německé národnosti. V uvedených městech absolvoval mladý Gustav základní i střední školu, v roce 1921 maturoval na novojičínské německé státní reálce. O dva roky později začal studovat na právnické fakultě univerzity v rakouském Innsbrucku, studia dokončil na Německé univerzitě v Praze. Zjevně nepatřil mezi nejpilnější studenty, státní zkoušku právněhistorickou složil v říjnu 1924 s hodnocením „dobře“, zbylé dvě státní zkoušky judičiální v květnu 1927 a státovědnou v červnu 1929 s výsledným hodnocením „dostatečně“.¹⁰³ Volný čas věnoval zřejmě více zájmovým aktivitám a politice než samotnému studiu.¹⁰⁴ Přesto byl

100 Ve sběrném táboře získal i patřičnou finanční podporu. BArch, ZLA 1/15388522.

101 Tamtéž. Žádost o odškodnění zejména za rodinný dům Litoměřicích, ale i za vklady u litoměřické spořitelny, na základě tzv. Lastenausgleichsgesetz byla adresována na Ausgleichsamt v Aurichu a připojil se k ní i bratr Benno, který žil v bavorském Inchenhofenu. Odškodnění se řešilo ještě v roce 1968.

102 Remplikův osobní spis v rámci Spolkového správního úřadu (Bundesverwaltungsamt). Generalzolldirektion, Service-Center Dresden, Aktenbestand zu Ltd. Regierungsdirektor a. D. Dr. Friedrich Remplik, Geschäftszeichen: R 950.

103 AUK, fond Právnická fakulta Německé univerzity v Praze, Knihy zkušebních protokolů státních zkušebních komisí, inv. č. 19, Právněhistorická státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1923–1925), s. 3519; inv. č. 51, Judičiální státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1921–1928), s. 820; inv. č. 95, Státovědecká státní zkušební komise při Německé univerzitě v Praze (1929–1931), s. 1804.

104 V letech 1924 až 1928 patřil mj. mezi vedoucí představitele spolku německých studentů Deutsche Studentenschaft v Praze, byl členem spolku Prager Burschenschaft Teutonia. NA, ÚŘP, sign. Z-Pres. I, kart. 93, osobní spis G. Jonaka. Sám Jonak se v dopise týkajícím se jeho systemizovaného místa z 2. 2. 1945 přiznává k politické angažovanosti od svých 15 let. NA, ÚŘP, sign. Z-Pres. I, kart. 86. V té době byl pravděpodobně již členem spolků Bund der Deutschen

v prosinci 1929 promován na doktora práv. Právníckou praxi nastoupil u Okresního soudu v Novém Jičíně, poté pracoval jako advokátní koncipient v soukromých advokátních kancelářích v Novém Jičíně a v Moravské Třebové.

V lednu 1930 se G. Jonak stal členem DNSAP, o rok později zastával také funkci župního vedoucího Národně socialistického svazu mládeže (NS-Jugendverband).¹⁰⁵ Patřil ke krajně pravicovému křídlu (tzv. Aufbruchkreis), pojmenovaném podle časopisu *Der Aufbruch*.¹⁰⁶ V únoru 1935 se oženil s Ingeborg Gruberovou, dcerou bankovního úředníka ze Svitav.¹⁰⁷ V květnu téhož roku, po vítězství Sudetoněmecké strany v československých parlamentních volbách, se stal jejím členem. Působil nejprve jako řečník, později v souvislosti s Henleinovou cílenou snahou začlenit radikály do stranických struktur jako generální tajemník a vedoucí stranické kanceláře v Praze. Po úspěšném složení advokátní zkoušky v Brně v létě 1936 si otevřel vlastní advokátní kancelář v Moravské Třebové. Zároveň ale v letech 1936 až 1937 aktivně vystupoval na veřejných schůzích místních skupin SdP, především v československém pohraničí.¹⁰⁸

Současně spolu s některými dalšími bývalými členy DNSAP udržoval kontakt s říšskou bezpečnostní službou a jejím šéfem Reinhardem Heydrichem. Jako agenti SD informovali Berlín o aktuální vnitropolitické situaci v Československu, o situaci v SdP a také aktivně působili proti samotnému Konradu Henleinovi.¹⁰⁹ V rámci vnitrostranických rozporů byl G. Jonak nakonec ze strany v prosinci 1937 vyloučen, stejně jako vedoucí skupiny Aufbruchkreis Rudolf Kasper, s nímž sdílel podle vlastní výpovědi podobné názory.¹¹⁰ Oba zůstali bezpochyby nadále ve spojení s SD.

Na podzim 1938, po uklidnění sudetské krize a uzavření Mnichovské dohody, se Gustav Jonak přestěhoval z Moravské Třebové do Nového Jičina a zároveň požádal o souhlas s výkonem advokátské praxe při tamním zemském soudu.¹¹¹ Než

Nordmährens a Deutscher Turnverband.

105 BArch, R 601/1815.

106 Wildt, Michael: *Generace nekompromisních. Vedoucí pracovníci Hlavního říšského bezpečnostního úřadu*. Praha 2019, s. 350.

107 Srov. pobytovou kartu NA, PŘ II-EO, Gustav Jonak. Manželka byla o 11 let mladší.

108 Zprávy o těchto schůzích viz např. NA, fond Ministerstvo vnitra – prezidium (dále PMV), např. sign. 225-1227/4, 225-1229/3 a 4, a PZÚ, sign. 207-610/27, 207-853/3, 207-864/3.

109 Srov. Zimmermann, Volker: *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Praha 2001, s. 46.

110 Srov. protokol sepsaný s G. Jonakem v Oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Ostravě 15. 11. 1946. Zemský archiv v Opavě (ZA Opava), fond Mimořádný lidový soud v Ostravě (MLS Ostrava), Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nepracováno.

111 Jeho žádost adresovaná Zemskému soudu v Novém Jičíně ze 17. 11. 1938. SOA Litoměřice, fond Vrchní zemský soud (říšský) Litoměřice 1938–1945 (OLG Litoměřice), Personální spisy-advokáti, sign. 2-J-5, kart. 99.

však dorazila pozitivní odpověď, získal práci v Berlíně v Úřadu tajné státní policie (Geheimes Staatspolizeiamt/Gestapa), kterou mu s největší pravděpodobností nabídl přímo R. Heydrich.¹¹² V té době se také stal členem NSDAP a SS.¹¹³ V rámci výše uvedeného úřadu vstoupil 20. listopadu 1938 jako úředník do říšské služby. Po půlroční zkušební době byl v květnu 1939 jmenován vládním asesorem, což byla nejnižší služební hodnost potřebná pro státní službu, a definitivně byl přijat do Úřadu tajné státní policie.¹¹⁴ Jeho vedoucí R. Heydrich ho pověřil vedením referátu II T, který měl na starosti politické, hospodářské i kulturní záležitosti Protektorátu Čechy a Morava a následně byl reorganizován do zvláštní služebny BM (Böhmen und Mähren).¹¹⁵ Zřízením Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (Reichsicherheitshauptamt / RSHA)¹¹⁶ v září 1939 se ze služebny II BM stal referát IV D 1 v rámci RSHA, jenž přímo řídil činnost gestapa v protektorátu a také jeho postup proti Čechům v Říši. G. Jonak stál nadále v čele tohoto referátu.¹¹⁷ Již v prosinci téhož roku se dočkal jmenování vládním radou.¹¹⁸

Od června 1941 zároveň zastupoval svého přímého nadřízeného v RSHA Erwina Weinmanna ve vedení odboru IV D, kterému podléhalo gestapo na obsazených území a sledování cizinců v Německu.

S E. Weinmannem¹¹⁹ jej zřejmě spojovala i podobná životní dráha, přestože první pocházel od Tübingenu a druhý z Nového Jičína. Oba absolvovali vysokou školu a oba odvedla pravicová politika od vystudovaného oboru, Jonaka od advokacie a o šest let mladšího Weinmanna od medicíny. Posledním společným momentem bylo jejich vyslání do protektorátu v létě 1942, kde oba setrvali až do konce války.

V Berlíně postupoval G. Jonak nejen na služebním žebříčku, kdy byl v lednu 1942 jmenován vrchním vládním radou,¹²⁰ ale hodnostní postup jej provázal

112 Blíže k této instituci Wildt, M.: *Generace nekompromisních*, s. 223.

113 Členem NSDAP byl stejně jako všichni sudetští Němci od 1. 11. 1938 a obdržel členskou legitimaci č. 6 899 866. BArch, R 9361-VIII Kartei/14020963. Do SS vstoupil 11. 10. 1938 a získal členskou č. 337 797. BArch, R 9361-II/476709.

114 BArch, R 601/1815, jmenován 15. 5. 1939.

115 Wildt, M.: *Generace nekompromisních*, s. 350.

116 RSHA bývá také překládán jako Hlavní říšský bezpečnostní úřad, s ohledem na nejednotnost české podoby názvu bude pro označení úřadu používána výhradně zkratka RSHA.

117 Jednalo se o Amt IV v RSHA zahrnující gestapo. Blíže k organizaci a vedoucím úředníkům RSHA Wildt, M.: *Generace nekompromisních*, dále k úřadu IV v RSHA také Vajskebr, J. – Kaňák, P.: *Kariéry ve službách nacismu*, s. 128–130.

118 BArch, R 601/1815, jmenován 19. 12. 1939. Od 27. 9. 1940 byl také vedoucím Auswertungsstelle Frankreich, od 24. 4. 1941 vedoucím Auswertungsstelle Südost.

119 Životní kariéra Erwina Weinmanna viz Vajskebr, J. – Kaňák, P.: *Kariéry ve službách nacismu*, s. 125–143.

120 BArch, R 601/1815, jmenován 26. 1. 1942.

také v rámci SS.¹²¹ Navíc využil ubytovací možnosti příslušného úřadu SS a získal pro svou rodinu menší dům na dostavěném sídlišti SS v Berlíně-Zehlendorfu (SS-Kameradschaftssiedlung).¹²²

Jasný služební postup v berlínském RSHA je z dostupných pramenů uložených zejména ve Spolkovém archivu v Berlíně zjevný, sám Jonak jej pak zmiňuje ještě v únoru 1945 v dopise týkajícím se převedení jeho systemizovaného místa z RSHA do Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu.¹²³ V naprostém rozporu k uvedenému je však Jonakovo tvrzení při poválečném výslechu, že v Berlíně pracoval na různých odděleních Říšského ministerstva vnitra a jeho zařazení po osmiměsíčním zapracování bylo na pozici pomocného referenta v oddělení II, které se zabývalo všeobecnou vnitřní správou.¹²⁴ Přesvědčivě působí i jeho podrobný popis organizace uvedeného ministerstva.¹²⁵ Přitom vedoucí Úředního soudu v Moravské Třebové sděloval již v únoru 1939 svému nadřízenému, že „advokát dr. Gustav Jonak zanechal svou advokátskou činnost, a pokud je mu známo, nastoupil místo u Tajné státní policie v Berlíně.“¹²⁶

O převedení G. Jonaka do protektorátu uvažoval R. Heydrich zřejmě již v době, kdy se stal zastupujícím říšským protektorem a připravoval správní reformu. Původně měl v únoru 1942 zaujmout místo prezidiálního šéfa v Ministerstvu vnitra.¹²⁷ Říšský ministr vnitra jej nakonec pověřil vedením OLR v Moravské Ostravě, podle Jonakových vlastních slov k 15. červnu 1942.¹²⁸ V té době zastupoval ostravského oberlandráta Karla von Rumohra už téměř rok jeho stálý zástupce

121 V dubnu 1939 získal hodnost SS-Hauptsturmführera, v srpnu 1940 hodnost SS-Sturmbannführera a v dubnu 1942 hodnost SS-Obersturmbannführera. BArch, R 9361-III/533749.

122 Srov. jeho dopis z 29. 9. 1939 prezidentu Vrchního zemského soudu v Litoměřicích. SOA Litoměřice, OLG Litoměřice, Personální spisy-advokáti, sign. 2-J-5, kart. 99.

123 NA, ÚŘP, sign. Z-Pres. I, kart. 93, osobní spis G. Jonaka.

124 Srov. např. protokol sepsaný s G. Jonakem v Oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Ostravě 15. 11. 1946. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno.

125 Tamtéž, protokol sepsaný s G. Jonakem v Oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Ostravě 26. 3. 1946.

126 Dopis komisařského vedoucího Úředního soudu v M. Třebové vedoucímu senátu Vrchního zemského soudu v Litoměřicích z 3. 2. 1939. SOA Litoměřice, OLG Litoměřice, Personální spisy-advokáti, sign. 2-J-5, kart. 99.

127 Tento záměr se nerealizoval. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/715, fol. 19, kart. 45.

128 Srov. Jonakův dopis říšskému protektorovi z 19. 9. 1942 týkající se služebního bytu v Moravské Ostravě. NA, ÚŘP, sign. Z-Verwaltung 2, kart. 73. Z RSHA přišla poté ještě žádost o ponechání Jonaka v Berlíně, uvažovalo se o převzetí ostravského OLR býv. oberlandrátem v Mělníku C. Apetzem nebo býv. oberlandrátem z Německého Brodu H. Lindemannem, který by se případně vyměnil s W. Hessem, nově dosazeným do OLR v Jihlavě. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/715, fol. 17-18, kart. 45.

Karl-Heinz Keller.¹²⁹ Za tu dobu zároveň došlo v protektorátu k velkým změnám v souvislosti s Heydrichovou správní reformou.

Právě 15. června 1942, k němuž byl Gustav Jonak pověřen vedením úřadu v Moravské Ostravě, je považován za významný mezník při provádění správní reformy, ke kterému měla být dokončena i likvidace zrušených oberlandrátů. Do úřadu oberlandráta-inspektora říšského protektora byl SS-Obersturmbannführer G. Jonak slavnostně uveden na ostravské radnici 5. srpna 1942 odpoledne.¹³⁰ Vedení OLR, jak již bylo zmíněno, nepřevzal bezprostředně po svém předchůdci Karlu von Rumohrovi. Je dost překvapivé, že hospodářsky nejvýznamnější protektorátní region nechal Heydrich tak dlouho řídit jen von Rumohrovým zástupcem. Důvodem byla zřejmě probíhající správní reforma, v rámci které chtěl záležitost dořešit.

Nový obvod ostravského OLR tvořící 11 politických okresů byl díky svému spojení se zrušeným OLR v Olomouci více jak dvakrát větší než dříve a podobně mu narostl i počet obyvatel.¹³¹ Jonak neměl tedy spravovat jen rozsahem mnohem větší území, ale zároveň usednout v čele naprosto jiného typu úřadu, než který vedl von Rumohr. Vzhledem k tomu, že nezastával funkci předreformního oberlandráta jiného obvodu, neměl na rozdíl od většiny svých kolegů – oberlandrátů-inspektorů s čím srovnávat.

Ostravsko zaujímal díky svému průmyslového a surovinovému potenciálu mimořádné postavení ve státě řízeném hospodářství. Místní doly, koksovny, hutě a železárny se ve velké míře podílely na zbrojní výrobě Třetí říše. Největší ostravské báňské a hutní podniky – Vítkovické horní a hutní těžířstvo a Severní dráhu Ferdinandovu ovládal koncern Říšských závodů Hermanna Göringa.

Právě vítkovické železárny poskytly svoji vilu ve Vratislavské (Sokolovské) ulici č. 2 jako služební byt pro oberlandráta Karla von Rumohra, jehož rodina ji obývala ještě na podzim 1942, kdy se jí pro sebe snažil získat Gustav Jonak. Poukázal mj. na skutečnost, že některé pokoje byly zařízeny jako reprezentační prostory z říšských prostředků.¹³² Von Rumohrovi se nakonec vystěhovali v prosinci téhož roku, ale vila o osmi pokojích měla být na Jonakovo přání stavebně upravena tak, aby v ní mohla bydlet také jeho matka a švagrová, a navíc dovybavena koberci původem z židovského majetku.¹³³

129 Von Rumohr byl v srpnu 1941 povolán do Říšského ministerstva pro obsazená východní území, ale zároveň zůstal veden na systemizovaném místě v protektorátu.

130 Der Neue Tag, 7. 8. 1942, s. 4.

131 Obvod zabíral téměř 5 300 km² a měl přes milion obyvatel. Srov. přehled politických okresů v rámci obvodů OLR s rozlohou a počtem obyvatel k 15. 6. 1942. NA, ÚŘP, sign. 114-2/62, fol. 44–45, kart. 11.

132 Jeho dopis říšskému protektorovi z 19. 9. 1942. NA, ÚŘP, sign. Z-Verwaltung 2, kart. 73. Více ke služebnímu bytu také ZA Opava, Oberlandrát Moravská Ostrava (OLR M. Ostrava), inv. č. 18, kart. 3.

133 Jonakovi se nastěhovali pravděpodobně až na podzim 1944, do té doby bydleli ve vlastním

Po roce úřadování v Moravské Ostravě se G. Jonak snažil přesvědčit vedoucí představitele protektorátu o vylučnosti postavení ostravského OLR ve srovnávání s ostatními šesti oberlandráty.¹³⁴ Mimořádná role Ostravska po stránce hospodářské, ale i osidlovací je neoddiskutovatelná, ale zřejmé jsou i Jonakovy ambice a také pracovitost, které jej provázely již v RSHA. Na rozdíl od královehradeckého oberlandráta R. Schultz von Dratziga se nechtěl smířit pouze s inspekční činností svého úřadu.¹³⁵ Vedle vlastních návštěv jednotlivých měst a obcí svého obvodu si k sobě zval na pravidelné porady starosty a okresní hejtmány, aby s nimi probíral důležité záležitosti týkající se správy z příkazu Říše.¹³⁶

Význam ostravského regionu dále rostl v průběhu roku 1944. Gustav Jonak tak řešil zejména zajištění pracovních sil pro ostravské zbrojní podniky a uhelné doly a jejich nepřetržitý provoz, mj. ostrahu železničních transportů uhlí do Říše, zároveň záležitosti povolávání k vojenské službě, péči o válečné uprchlíky, boj s partyzánskými skupinami na moravsko-slovenské hranici, spojenecké nálety na Ostravu, přípravy na obranu Ostravska s přibližující se frontou a mnohé jiné.¹³⁷

Na konci ledna 1945 byl G. Jonak jmenován komisařským policejním prezidentem v Moravské Ostravě a v této funkci zároveň řídil místní protiletectkovou ochranu.¹³⁸ 9. února jej pak Frank jmenoval svým styčným důstojníkem pro spojení s vrchním velitelstvím 17. armády a s armádní skupinou Heinrici (Verbindungsführer zum AOK XVII und zur Armeegruppe Heinrici).¹³⁹ Měl tedy zajistit Frankovu komunikaci s jednotkami wehrmachtu, které dosáhly hranic protektorátu. Zároveň dohlížel na to, aby nepřestal pracovat ostravský průmysl ohrožovaný spojeneckými nálety, připravoval opatření ARLZ¹⁴⁰ a evakuaci německého obyvatelstva.¹⁴¹

domě v Ostravici. NA, ÚŘP, sign. Z-Verwaltung 2, kart. 73. V poválečných výpovědích je Jonakovo poslední bydliště uváděno právě v Sokolovské ulici (býv. Breslauerstrasse) č. 2.

- 134 Jonakův dopis říšskému protektorovi z 6. 8. 1943. NA, NSM, sign. 110-2/2, fol. 2–3, kart. 3.
- 135 Srov. zprávu řídicího úseku SD v Praze z 28. 6. 1943 a její přílohy s hodnocením ročního působení oberlandrátů-inspektorů. NA, NSM, sign. 110-1/6, fol. 43–49, kart. 1.
- 136 Jonakova zpráva o poradě se starosty a okresními hejtmány 10. 9. 1943 pro H. Reinefartha. NA, NSM, sign. 110-1/13, fol. 19–20, kart. 1.
- 137 Bohatá dokumentace k činnosti ostravského oberlandráta a také jeho situační zprávy viz NA, NSM, mj. sign. 110-1/9, kart. 1, sign. 110-2/28, kart. 4, sign. 110-4/240, kart. 28, sign. 110-4/376, kart. 35, sign. 110-5/41, kart. 53, sign. 110-5/51-53, kart. 54.
- 138 Jmenování K. H. Frankem 24. 1. 1945. NA, NSM, sign. 110-8/51, fol. 35, kart. 77.
- 139 NA, NSM, sign. 110-7/30, fol. 8, kart. 65.
- 140 Auflockerung/uvolnění, Räumung/vyklizení, Lähmung/ochromení a Zerstörung/zničení – německý ústupový plán, jehož cílem bylo zanechat protivníkovi “spálenou a poustou zemi”. V protektorátu byl vyhlášen 14. 12. 1944.
- 141 Jonakovy dálnopisy pro K. H. Franka z března až dubna 1945, mj. o vojenské situaci na Ostrav-

Jako zodpovědný německý úředník pravděpodobně setrval Jonak na svém místě téměř do osvobození Moravské Ostravy v rámci ostravsko-opavské operace 30. dubna 1945.¹⁴² Bezesporu byl zprostředkovatelem plnění řady příkazů z nadřízených míst v rámci opatření ARLZ, mj. explozí ve vítkovických železárnách za účelem zničení jejich zařízení, odstřelení téměř všech přejezdů přes Odru a Ostravici, zničení budov a lokomotiv na hlavním nádraží v Přívoze, odvlčení mnoha osobních i nákladních aut a zásob benzínu.¹⁴³ Po válce však označil Gustav Jonak sebe za osobu, která dokázala zachránit všechny závody na Ostravsku před připravovanými destrukcemi. Svou činnost v čele ostravského OLR obhajoval takto: „Postupoval jsem jako bývalý oberlandrát v Ostravě jako slušný člověk a volil jsem vždy mírnější formu místo krutého trestu, který úřady shora nařizovaly, a s postupem K. H. Franka jsem nikdy nesouhlasil.“¹⁴⁴ Podle poválečných výpovědí bývalých zaměstnanců úřadovny SD v Moravské Ostravě patřil ostravský oberlandrát mezi čestné spolupracovníky SD a měl nejvyšší hodnost SS v Ostravě.¹⁴⁵

V květnu 1945 se Gustav Jonak údajně dostal do zajateckého tábora v Praze, odkud byl pod falešným jménem Gustav John i s manželkou odvezen do Rakovníka, kde zřejmě došlo k odhalení jeho identity.¹⁴⁶ Podle hlášení Úřadu Národní bezpečnosti v Ostravě měl být zadržen 20. července 1945 a předán do vazby krajského soudu. Jeho činnost za války poté vyšetřovala na základě trestního oznámení ostravská oblastní úřadovna státní bezpečnosti, v jejíž konečné zprávě z 19. listopadu 1946 byl G. Jonak označen za velmi nebezpečného nacistu.¹⁴⁷ Mimořádný lidový soud v Ostravě jej odsoudil 9. ledna 1947 k 12 letům těžkého žaláře.¹⁴⁸

sku viz NA, NSM, sign. 110-5/74, kart. 57.

- 142 Blíže k osvobození Ostravy Hrbek, Jaroslav – Smetana, Vít – Kokoška, Stanislav – Pilát, Vladimír – Hofman, Petr: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945*, Sv. II. Praha 2009, s. 207–222.
- 143 Srov. Przybylová Blažena a kol.: *Ostrava. Dějiny moravských a slezských měst*. Praha 2013, s. 500–502.
- 144 Průvodní návrhy obžalovaného G. Jonaka ze 4. 1. 1947. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno. Doklad o této skutečnosti se v příslušných pramenech nálezt nepodařilo.
- 145 ABS, sign. 52-1-298 a 52-1-363.
- 146 Údaje z listiny válečných zločinců viz ABS, fond Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky, sign. 302-162-4, fol. 96.
- 147 Zpráva z 19. 11. 1946 čj. II/1-6257/1946. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno.
- 148 Rozsudek Ls 1224/1946-7 jej uznal vinným podle §2 a 3/1 retribučního zákona za zločin členství v organizaci SS a podporu nacistického hnutí, byl odsouzen k 12 letům těžkého žaláře zostřeného jedním tvrdým ložem čtvrtletně, ke ztrátě občanské cti a propadnutí majetku ve prospěch státu. Celý trest měl být odpykán v nucených pracovních oddílech. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno.

Brzy po odsouzení a zařazení do pracovního oddílu vítkovických železáren onemocněl zápallem plic a hnisavým zánětem pohrudnice, byl hospitalizován v oštravské městské nemocnici a po propuštění z ní v květnu 1947 předán jako práce neschopný do Ústavu pro choré vězně ve Valdicích u Jičína. Od konce února 1948 si odpykával trest v Zemské donucovací pracovně v Pardubicích, během roku 1949 se dostal zpátky do Valdic do tamního trestního ústavu, kde setrval až do února 1951. Posledním vězeňským zařízením se Jonakovi stala věznice Mírov.

Manželka Ingeborg žila s dvěma malými dětmi a tchýní v Bádensku-Württembersku ve městě Weilheim an der Teck, odkud trpělivě korespondovala s československými i německými úřady, aby pro svého manžela vymohla zkrácení trestu a odsun za rodinou do Německa.¹⁴⁹ Na základě prezidentské amnestie z 5. října 1955 byl Gustavu Jonakovi prominut zbytek trestu odnětí svobody a mohl odjet za rodinou do západního Německa.¹⁵⁰

V roce 1959 se Jonakovi přestěhovali do Nürtingenu a bývalý oberlandrát začal pracovat v úřadu landráta v Esslingenu am Neckar. Poté se G. Jonak úspěšně zapojil do bádensko-württemberské zemské správy, nejprve jako soudce Zemského sociálního soudu Bádensko-Württemberska (Landessozialgericht Baden-Württemberg), později jako vedoucí oddělení územního plánování v bádensko-württemberském ministerstvu vnitra, kde pomohl vytvořit ministerskou konferenci pro územní plánování (Ministerialkonferenz für Raumordnung). Patřil mezi korespondenční členy Akademie pro zemské plánování (Akademie für Landesplanung) v Hannoveru a byl členem správní rady Konference pro územní plánování severozápadní Evropy (Konferenz für Raumordnung Nord-West-Europa). Před svým penzionováním v roce 1968 se dočkal jmenování vládním ředitelem.¹⁵¹

Vedle svého zaměstnání v zemské správě se aktivně věnoval veřejnému životu. Od roku 1957 byl stejně jako Hanns Blaschek členem Sudetoněmeckého krajanského sdružení (Sudetendeutsche Landsmannschaft) a také Krajinské rady Kravařsko (Landschaftsrat Kuhländchen). Publikoval články k současným dějinám, vyjadřoval se mj. k otázce válečné viny. Spolu s manželkou se také snažil získat kompenzaci za nemovitý majetek zanechaný v Klimkovicích a v Novém Jičíně.¹⁵² V roce 1960

149 Se svými žádostmi poukazujícími na manželovu nemoc a nedostatečné zaopětření rodiny se v letech 1947 až 1954 obracela na československé ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo vnitra i na kancelář prezidenta republiky. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno. V Německu jednala zejména s institucí Zentrale Rechtsschutzstelle v Bonnu. BArch, B 305/4601.

150 Rozhodnutí ministerstva spravedlnosti ze 7. 10. 1955. ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 1224/46 (G. Jonak), kart. 117, nezpracováno. Za rodinou odjel 26. 10. 1955. BArch, B 305/4601.

151 https://de.wikipedia.org/wiki/Gustav_Jonak [11. 1. 2021].

152 BArch, ZLA 1/10092235 a 10092236.

sepsal zprávu o svém působení v čele ostravského oberlandrátu.¹⁵³ Ani po odchodu do penze jej neopustil zájem o krajně pravicovou politiku, stal se kandidátem a řečníkem Národnědemokratické strany Německa (Nationaldemokratische Partei Deutschlands / NPD) založené v roce 1964 a vykazující programovou a jazykovou blízkost s NSDAP.¹⁵⁴

Gustav Jonak zemřel 23. prosince 1985 v Nürtingenu.

Shrnutí

Podobně jako na území odstoupeném Říši byli i do protektorátu vedle říšských Němců postupně přidělováni řádně proškolení úředníci německé národnosti pocházející z bývalého Československa. Obsazovali většinou místa nepříliš významná, nicméně patřily mezi ně i výjimky. Mezi těmi jsou také tři osoby, které se v průběhu okupace dostaly na tak vysoký post, jakým byla funkce oberlandráta-inspektora říšského protektora, resp. německého státního ministra.

Všichni tři sudetští Němci pocházeli z dobře situovaných rodin, vystudovali s nevelkým úspěchem práva na Německé univerzitě v Praze a odešli do advokátní praxe. Všechny poté ovlivnil různou měrou německý nacionalismus a protičeskoslovenské nálady v našem pohraničí. Prošli Henleinovou Sudetoněmeckou stranou a bylo jim k 1. listopadu 1938 na základě jejich individuální žádosti převedeno členství do NSDAP. Jen jeden z nich, Friedrich Remplik, se do pozice vedoucího OLR vypracoval především vlastní svědomitou prací. Ke kariéernímu růstu využil své působení v nacistických organizacích i čestnou spolupráci s SD. Druzí dva měli mimořádně vlivné známé. První, Hanns Blaschek, švagr K. H. Franka, byl po celou dobu okupace zjevně prosazován do funkcí, na něž tehdejší běžný německý úředník v protektorátu neměl nárok. Nicméně říšské předpisy byly neoblomné a teprve půlroční „zaškolovací“ pobyt u velitele bezpečnostní policie a SD v Rize mu umožnil vést úřad oberlandráta. Druhý, Gustav Jonak, přesvědčený nacist, příliš radikální i na Henleina, odešel raději do Berlína, kde si získal přízeň samotného Reinharda Heydricha. Na základě jeho rozhodnutí dostal po reformě do správy hospodářsky nejvýznamnější území protektorátu, jakým bylo Ostravsko.

Všichni tři působili jako vedoucí OLR do konce války, poté prošli zajateckými tábory a byli vydáni československým mimořádným lidovým soudům. Jeden z nich byl nakonec odsouzen na dvanáct let, zbylí dva na dvacet let tvrdého žaláře, v roce 1955 se všichni dočkali předčasného propuštění na základě amnestie.

153 Zpráva datovaná 24. 8. 1960 ve Stuttgartu je uložena ve fondu Berichte über die Tätigkeit der deutschen Verwaltung des Sudetenlandes und des Protektorats Böhmen und Mähren 1938–1945 jako Bericht über den Oberlandratsbereich Mährisch Ostrau. BArch, OstDok. 21, Sign. 23.

154 https://de.wikipedia.org/wiki/Gustav_Jonak [11. 1. 2021].

Závěrem lze tedy konstatovat, že osud uvedených tří sudetských Němců se od jejich vstupu do říšské státní služby zásadně nelišil od úředníků pocházejících z Německa. Po odpykání trestu v Československu odešli do západního Německa a podobně jako naprostá většina jiných bývalých říšských úředníků se zapojili do spolkové či zemské správy. Zatímco F. Remplik představuje typického správního úředníka pocházejícího z odtrženého území a úspěšně působícího v protektorátu, H. Blaschek s G. Jonakem byly spíše výjimečné osoby, kterým pomohly ve vhodnou dobu ke kariérnímu růstu úzké vazby na významné představitele nacistického režimu.

Sudetendeutsche als Oberlandräte im Protektorat Böhmen und Mähren

Nach der Errichtung des Protektorats Böhmen und Mähren wurde sein Gebiet in mehrere Oberlandratsbezirke aufgeteilt. Die neuen Besatzungsbehörden waren die niedrigsten Verwaltungsbehörden für deutsche Staatsangehörige und funktionierten gleichzeitig als Leitungs- und Kontrollorgane für Bezirks- und Gemeindebehörden im Protektorat. Im Rahmen der von Heydrich durchgeführten Verwaltungsreform wurde im Mai 1942 der Großteil ihrer Verwaltungsagenda auf autonome Protektoratsbehörden übertragen, wobei die Reichsauftragsverwaltung errichtet wurde. Die Leiter der Dienststellen wurden neu als Inspektoren des Reichsprotektors (ab August 1943 des deutschen Staatsministers) bezeichnet und übten weiterhin Leitungs- und Kontrolltätigkeiten in Bezug auf einige Dienststellen der Besatzungsverwaltung und der ursprünglich tschechischen Behörden aus.

Im Laufe der Zeit wechselten sich im Protektorat insgesamt 53 Beamte mit dem Rang des Oberlandrats ab. Sie waren deutsche Staatsbürger mit Ariernachweis, die aus allen Teilen des Deutschen Reiches und später auch aus dem annektierten Österreich und aus dem tschechoslowakischen Grenzgebiet stammten. Sie waren Beamte mit Universitätsabschluss und einem NSDAP-Mitgliedsausweis, oft waren sie auch Mitglieder anderer Nazi-Organisationen. Nach dem Krieg standen mehrere von ihnen vor den tschechoslowakischen außerordentlichen Volksgerichten, die Mehrheit von ihnen vor den deutschen Entnazifizierungsspruchkammern.

Drei Oberlandräte waren tschechoslowakischer Herkunft – Hanns Blaschek, Friedrich Remplik und Gustav Jonak. Sie alle stammten aus wohlhabenden deutschen Familien, studierten Jura an der Deutschen Universität in Prag und gingen in eine Rechtsanwaltspraxis. In den 1930er Jahren wurden sie in unterschiedlichem Maße vom deutschen Nationalismus und der antitschechoslowakischen Stimmung im tschechoslowakischen Grenzgebiet beeinflusst. Dank ihrer Mitgliedschaft in der Sudetendeutschen Partei wurden sie im November 1938 in die NSDAP aufgenommen. Lediglich Friedrich Remplik hat sich vor allem durch seine eigene Arbeit zum Chef des Oberlandrates in Plzeň / Pilsen hochgearbeitet. Die anderen beiden hatten äußerst einflussreiche Bekannte. Hanns Blaschek, ein Schwager von Karel Hermann Frank, wurde während der gesamten Okkupation in Positionen befördert, die dem damaligen einfachen deutschen Beamten im Protektorat nicht zustanden. Im Oktober 1943 wurde er mit der Leitung des Amtes des Oberlandrats in České Budějovice / Budweis beauftragt. Gustav Jonak, der sogar für Konrad Henlein zu radikal war, ging nach Berlin, wo er die Gunst von Reinhard Heydrich gewann. Aufgrund einer Entscheidung Heydrichs wurde ihm nach der Reform die Verwaltung des wirtschaftlich wichtigsten Gebiets im Protektorat, Ostrava / Mährisch Ostrau, anvertraut. Alle drei dienten bis zum Kriegsende als Oberlandrat-Inspektoren, danach wurden sie in Kriegsgefangenenlager geschickt und später an die tschechoslowakischen Gerichte ausgeliefert. Nachdem sie ihre Haftstrafen für ihre NS-Vergangenheit verbüßt

hatten, gingen sie nach Westdeutschland und waren, wie auch die Mehrheit der ehemaligen Reichsbeamten, in der Bundes- oder Landesverwaltung tätig.

Sudetenland Germans as Oberlandrats in the Protectorate of Bohemia and Moravia

After establishing the Protectorate of Bohemia and Moravia, the territory was divided into parts called Oberlandrats. The established occupational offices then represented the lowest administrative authority for German citizens and they had simultaneously a managing and controlling function of the protectorate district and local authorities. In May 1942, during Heydrich's administrative reform, most of the agenda was transferred onto autonomous protectorate offices and thus there was an established administration by the command from Reich. The heads of the offices were newly designated as inspectors of Reich's Protector (the German State Minister from August 1943) with managing and inspecting activities in relation to some stations of occupational administration and formerly to the Czech offices.

Gradually, 53 officers changed to the service position of oberlandrat. They were Reich-German citizens, with verified racial origin, coming from all parts of the German Reich, later also from annexed Austria and the Czechoslovak borderland.

They were university educated state officials with the NSDAP (National Socialist German Workers' Party) membership card, often members of other Nazi organisations. After WWII, few of them were tried by Czechoslovak extraordinary people's courts, most of the others by German denazification arbitration chambers.

Three oberlandrats were of Czech origin – Hans Balaschek, Friedrich Rempelik and Gustav Jonak. All of them had come from well-situated German families, they graduated in law from the German University in Prague and left for solicitor practice. In the thirties, they were influenced by German nationalism and the anti-Czechoslovak mood in the Bohemian borderland. As the members of Sudeten German Party, they were accepted to the NSDAP in November 1938. Only Friedrich Rempelik worked his way up to the position of the head of Pilsen Oberlandrat all by himself. The other two had influential friends. Hans Blaschek was a brother-in-law of Karl Hermann Frank and during the whole occupation he was supported in functions which the usual German official in the protectorate did not have the right to hold. He was appointed to lead the office of Oberlandrat in České Budějovice in October 1943. Gustav Jonak, too radical even for Konrad Henlein, left for Berlin and won Reinhard Heydrich's favour there. On the basis of his decision and after the reform he gained administration of economically the most important territory of the Protectorate i. e. Ostrava region. All three men worked in the function of the oberlandrat – inspectors till the end of the war, then they went through the prison camps and were delivered to Czechoslovak courts. After serving their sentences for the Nazi past, they left for west Germany and took part in either federal or land administration, similarly as most other former Reich's officials.

GELÖBNIS

GEMÄSS § 2, ABS. 1 DES DEKRETS DES
STAATSPRÄSIDENTEN VOM 8. MÄRZ 1940,
SLG. No 83.

Ich gelobe, dem Führer des Grossdeutschen Reiches,
Adolf Hitler, als dem Schutzherrn des Protektorates
Böhmen und Mähren Gehorsam zu leisten, die Belange
des Grossdeutschen Reiches zum Wohle des Protekto-
rates Böhmen und Mähren zu fördern, die Anordnungen
des Oberhauptes und der Regierung des Protektorates
Böhmen und Mähren zu befolgen, die Gesetze zu beach-
ten und meine Amtspflichten gewissenhaft zu erfüllen.

Prag, den 28. Mai 1940

H. Blaschka
(eigenhändige Unterschrift)

Prag III Kalerevi Nr. 80
(Wohnort)

Druckerei des Protektorates Böhmen und Mähren in Prag - 1844-40

Slib H. Blaschka při nástupu do autonomní správy protektorátu. Praha, 28. května 1940.
(NA, PZÚ, osobní spisy II, sign. 1-6-1, kart. 4)

W-Ogruf.

9. Oktober 1944.

M
-9. X. 1944

1.) Persönlich! Eigenhändig!

An

W-Obergruppenführer und
General der Polizei Dr. Kaltenbrunner,
Chef der Sicherheitspolizei und des SD,
Berlin.

Lieber Kaltenbrunner !

Der in Budweis als Oberlandrat-Inspekteur tätige Dr. Hanns Blaschek ist für eine Verwendung im Reichspropagandaministerium in Aussicht genommen. Staatssekretär Dr. Naumann wird Dich voraussichtlich auf die Person von Dr. Blaschek anschreiben und Dich um eine Beurteilung bitten. Ich wäre Dir dankbar, wenn Du Dich, bevor Du eine Stellungnahme abgibst, mit mir in Verbindung setzen würdest. Mit herzlichen Grüßen und

Heil Hitler !
Dein

2.) Wv. am 10. 12. 1944 bei mir.
10. 12. 44

Dopis německého státního ministra K. H. Franka veliteli berlínského RSHA E. Kaltenbrunnerovi ohledně případného místa v Říšském ministerstvu propagandy pro oberlandráta H. Blaschka. Praha, 9. října 1944.

(NA, NSM, sign. 110-4/166, fol. 4, kart. 22)

Mapa správního členění protektorátu k 15. 6. 1942 (NA, ÚŘP-ST, sign. 109-14/4, fol. 1, kart. 175)

45

Der Befehlshaber der Sicherheitspolizei
und des SD
Tab.Nr.BdS - I A 2 - 503/43.

Prag, den 24. Juli 1943.

Schnellbrief

Der Reichsführer, Chef d. Dtsh. Polizei
der Chef d. Sicherheitsbehörden d. des SD

91805 - 6 8 1943 V.

T B 2

Zu Nr. 823/43
7. AUG. 1943
bearbeiter AL

An das
Reichssicherheitshauptamt - I B 2 -
in Berlin.

Betr.: 1/4-Führerlehrgang an der Reichsschule der Sicherheits-
polizei und des SD in Prag.

Wie mir mitgeteilt wurde, soll in der Zeit vom 27.8.
bis 31.8.1943 an der hiesigen Reichsschule ein kurzfristiger
Lehrgang für ehrenamtliche Mitarbeiter des SD abgehalten wer-
den. Ich bitte, nachfolgende bereits zu einem 1/4-Führerlehr-
gang gemeldete ehrenamtliche SD-Angehörige des SD-Leitabschnitts
Prag zur Teilnahme einzuberufen:

1. 1/4-Unterscharführer Dr. Walter V o r b a c h ,
2. 1/4-Hauptscharführer Dr. Karl R o t b e r g ,
3. 1/4-Oberscharführer Hans H o l u b e t z ,
4. 1/4-Oberscharführer Karl-Heinz H e l l e r ,
5. 1/4-Unterscharführer Dr. Friedrich R e m p l i k ,
6. 1/4-Oberscharführer Hans S p i e l h a g e n ,
7. 1/4-Oberscharführer Dr. Walter S c h u h .

Bei den Obengenannten handelt es sich um Bezirks-
hauptleute bzw. Wirtschaftler in leitenden Stellungen.

Im Auftrage:
D. Schneider
1/4-Sturmabführer.

Informace kanceláře velitele bezpečnostní policie a SD v Praze pro RSHA v Berlíně o účast-
nících kurzu Říšské školy bezpečnostní policie a SD z vedoucího úseku SD v Praze, kde je
pod č. 5 uveden F. Remplik. Praha, 24. července 1943.

(ABS, 52-10-16)

Yonero

Spisová značka **LS 167/48**

Mimořádný lidový soud v Praze.

senát č. XV

LVS / *1*

Spisy trestní věci

za vrahu o milost čl. 168 - žal. 167/54 - G.

13/10. 16-15/4

Vazba č. listu 11

Vazba č. listu 10

Vazba č. listu 9

Vazba č. listu 8

Vazba č. listu 7

Vazba č. listu 6

Věci doličné čís. I.: 12 NI 229/54 Soudní depositum 13-11-30/51

Postoupení spisů čís. I.:

Zahýkac odvolán č. I. 198/54

Příání dle § 413 tr. ř. vydán č. I. 198/54

Sznam nákladů č. I. 198/54

Čís. **Lst 25907/4**

1949

Odevzdáno do spisovny v r. 1949

Spisová značka **LS XV 167/48**

9 NI 87/54 **Lsp 19/48**

13-11-30/51

Obal spisu Mimořádného lidového soudu v Praze k trestní věci F. Remplicka s poznámkou o prezidentské amnestii. (SOA Praha, MLS Praha, Ls XV 167/48, kart. 751)

Fotografie F. Remplicka z poválečného vězeňského spisu. (NA, SSNV, nezprac.)

*Nová radnice v Ostravě, sídlo OLR v Moravské Ostravě.
(Ostravské muzeum, fotoarchiv, inv. č. XVIII 100-1-34)*

G. Jonak, oberlandrát v Moravské Ostravě
v letech 1942 až 1945.
(BArch, R 9361-III/533749)

Prague, 4/8. 1942 15

Duce des Staatssekretärs
des Reichsstatthalter
in Böhmen und Mähren.
Eing. - 5. AUG. 1942

Grüß Gott!

Im Namen meiner Befehls vom Juli dieses Jahres
wende ich Ihnen, daß ich mit Frau Jitka in Zusammenhang mit
Ihrem Brief vom 4. August über den Inhalt meiner Dienstreise
Wichtigkeit im Briefverkehr festzustellen als Grundsatz
abgeschlossen ist.

Im b. Briefe will ich mir einen Druck in Höhe 1000
ausgeben. Dieser Brief ist mir persönlich von Frau Jitka
in Prag unterbreitet.

Ich bitte Sie um freundliche Genehmigung des Festhaltens.
In Erwartung Ihrer weiteren Mitteilungen bin ich mit
Freundlichkeit
Ihr ergebener Diener

1018

St. G. W 9 - 44442

Dopis G. Jonaka K. H. Frankovi o ukončení jeho činnosti v berlínském RSHA a o nástupu do OLR v Moravské Ostravě. Berlín, 1. srpna 1942. (NA, ÚRP-ST, sign. 109-4/715, fol. 15, kart. 45)